

Slovensko gozdnogospodarsko načrtovanje na razpotju: analiza sedanjega sistema (drugi del)

Slovenia's Forest Management Planning at the Crossroad: An Analysis of the Present System (Part two)

Marko KOVAČ¹

Izvleček:

Kovač, M.: Slovensko gozdnogospodarsko načrtovanje na razpotju: analiza sedanjega sistema (drugi del); Gozdarski vestnik, 76/2018, št. 7–8. V slovenščini z izvlečkom in povzetkom v angleščini, cit. lit. 137. Prevod Breda Misja, jezikovni pregled slovenskega besedila Marjetka Šivic.

Študija je bila omejena na sistemsko analizo obstoječega gozdarskega načrtovalskega sistema, ki je pokazala, da ima sistem metodološke pomanjkljivosti, kot so neustreznost vsebin tipov načrtov, nepovezanost načrtov gozdnogospodarskih območij in enot ter nasprotne informacijske in komunikacijske tokove. Povezava med načrtom gozdnogospodarske enote in gojitvenimi načrti je tehnično korektna, vsebinska povezanost pa šibka. Na drugi strani je analiza kakovosti pokazala, da vsebine načrtov niso optimalne; šibka področja so rastišča, funkcije gozdov, analiza trajnosti, cilji, usmeritve in ukrepi. Študija kritično analizira še pomen dediščine idej, družbenih sistemov, politične pokrajine in nerešenih težav, tem, ki so vseskozi zelo zaznamovale razvoj sistema načrtovanja. V razpravi je prikazano, da ima večina evropskih držav bistveno enostavnejše in manj regulirane gozdarske načrtovalske sisteme, kot je slovenski. Hkrati študija navaja priporočila, kje iskati poenostavitve načrtovalskega sistema.

Ključne besede: hierarhičnost, informacijski in komunikacijski tok, informacijska učinkovitost, dejavniki razvoja

Abstract:

Kovač, M.: Slovenia's Forest Management Planning at the Crossroad: An Analysis of the Present System (Part two); Gozdarski vestnik (Professional Journal of Forestry), 76/2018, vol 7-8. In Slovenian, abstract and summary in English, lit. quot. 137. Translated by Breda Misja, proofreading of the Slovenian text Marjetka Šivic.

The study was limited to the system analysis of the current forest management planning system, showing the methodological imperfections like the unsuitability of the plan types' contents, the incoherency of forest management (FM) regions' and units' plans, and contrasting information and communication flows. The link between the FM plan of a FM unit and silvicultural plans is technically correct, but the coherency of the contents is weak. On the other hand, the quality analysis proved the contents of the plans not being optimal; weak fields are: sites, forest functions, sustainability analysis, goals, instructions, and actions. The study also critically analyses the significance of the heritage of ideas, social systems, political landscape, and unsolved problems; these themes have always heavily marked the development of the planning system. The discussion shows that the majority of the European countries have much simpler and less regulated forestry planning systems than Slovenia. At the same time, the study recommends where to look for simplifications of the planning system.

Key words: hierarchy, information and communication flow, information effectiveness, development factors

1 UVOD 1 INTRODUCTION

V Sloveniji se sistem gozdnogospodarskega načrtovanja (GGN) v podobni obliki kot dandanes izvaja od l. 1971. Čeprav bo kmalu star pol stoletja, njegove lastnosti, kot so primernost načrtovalske

organiziranosti in vsebin načrtov ter informacijska učinkovitost, še niso bile analizirane. Prav tako se v stroki ne piše o drugačnih načrtovalskih sistemih. V skladu s sintagmo "novi časi – stare ideje" (Brukas, 2015) se v slovenskem gozdarstvu govori predvsem o potrebnosti GGN in njegovem

¹ Dr. M. K., Gozdarski inštitut Slovenije, Oddelek za načrtovanje in monitoring gozdov in gozdne krajine. Večna pot 2, SI-1000 Ljubljana, Slovenija, marko.kovac@gozdis.si

izboljšanju (Gašperšič, 1991, 2006; Gašperšič in sod., 2001; Bončina, 2003a, 2008; Klopčič in sod., 2015).

Kljub pomanjkanju sistematičnih raziskav o lastnostih obstoječega in diskurzov o drugačnih načrtovalskih sistemih v zadnjih letih izdelana mnenja o osnutkih GG-načrtov gozdnogospodarskih območij (GGO), enot (GGE) ter izvedbenih gozdnogojitvenih (GGOJ) načrtov (GIS, 2006–2017), redki strokovni dogodki (ZGDS, 2014) ter obstoj zelo drugačnih načrtovalskih sistemov v sosednjih državah (redkost hierarhičnih GG načrtov na dveh prostorskih ravneh; primerov, da se vse vrste načrtov izdeluje za vse gozdove v državi ni oz. piscu prispevka niso znani; prim Gašperšič, 1990, 2003) dopuščajo dvom v optimalnost sistema GGN. Le-ta je upravičen tudi zaradi že znanih lastnosti, kot so: i) nedefinirani ciljni uporabniki načrtov in pomanjkljive kakovostne informacije zanje (Kovač, 2014), ii) premajhna povezanost tipov načrtov in podvajanje vsebin (Kovač, 2002; Bončina, 2003a; Klopčič in sod., 2015; Kovač in sod., 2008; Čas in sod., 2011), iii) prevelika normiranost, obsežnost in podrobnost posameznih tipov načrtov (Kovač, 2004c; Klopčič in sod., 2015; Perko, 2015), iv) normativno določanje različnih območij (npr. funkcij gozdov, območij Natura 2000), ki ni usklajeno z lastniki gozdov ter nima pokritja v javno finančnih politikah države (npr. subvencije; Kovač, 2014b, 2015b). Velike hibe sistema GGN so še: v) realizacija GG-načrtov (Planinšek, 2016a, b, c), vi) informiranje namesto vključevanja lastnikov in javnosti v proces načrtovanja ter dejstvo, da vii) lastniki gozdov, razen v primeru izdanih odločb, niso zavezani k izvajanju načrtov. Ker je načrtovanje participativen proces, ki naj bi gozdarski politiki in lastnikom gozdov pomagal ohranjati oz. izboljševati stanje gozdov, zadnje navedbe odpirajo vprašanja glede smiselnosti sistema GGN.

Namen tega prispevka je bil analizirati sedanji sistem GGN z vidika njegove zgradbe, pretoka informacij, vodenja, kakovosti vsebin posameznih tipov načrtov ter postopkov načrtovanja, ugotoviti vzroke stanja ter podati nekaj bistvenih priporočil za izboljšanje.

2 METODE DELA

2 METHODS

Izmed lastnosti sistema GGN so bile podrobno analizirane organizacijsko-tehnične, vsebinske in postopkovne lastnosti vseh treh tipov načrtov, t.j. njihove glavne vsebine, medsebojne odvisnosti in povezanosti (hierarhičnost), način izdelave ter kakovost samih vsebin načrtov.

Primernost vsebin in postopkov načrtov je bila analizirana s primerjavo zaželenih (Preglednica 1) in dejanskih lastnosti načrtov. Zaradi pomanjkanja svetovne gozdarske literature s področja teorije in sistematike načrtovanja je bil seznam zaželenih lastnosti načrtov izdelan s pomočjo razpoložljive znanstvene in strokovne literature ter učnih skript (von Bertalanffy, 1973; Haufler in sod., 1999; Gašperšič, 1995; Scientists, 1999; Kovač, 2003, 2004a, 2004b, 2004c; Bachmann, 2005; Bončina, 2009; Bryson, 2011).

Povezanost med načrti GGO, GGE in GGOJ načrti je bila raziskana s pomočjo zakonskih predpisov (Ur. l. RS, 1993–2016) in logičnega diagrama (Slika 2). Pri tem je bil diagram stvarnega poteka informacij vzporejen z diagramom poteka v teoretičnih hierarhično organiziranih sistemih (von Bertalanffy, 1973; Habermellner in sod., 1997). Dodatno so bile povezave med GG-načrti GGO in GGE ter GGOJ načrti ocenjene še s pomočjo presoj osnutkov načrtov, ki se v okviru javne gozdarske službe Gozdarskega inštituta Slovenije (GIS) redno izdelujejo od l. 2006 (GIS, 2006–2017). Osnutke GG-načrtov GGO in GGE, katerih mnenja so bila uporabljena v raziskavi, je v minulih letih izbralo Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP; vsi osnutki GGO; 3–5 osnutkov načrtov GGE vsako leto po neznanih merilih), osnutke GGOJ načrtov pa je izbrala oseba, vključena v preverjanje osnutkov, pri čemer se je upoštevalo merila, ki jih je določilo MKGP (načrt v drugi polovici veljavnosti, neprizadetost območja z žledom ali drugim dogodkom). Raziskava torej ni vplivala na njihov izbor in je samo povzela sliko slovenskega GGN. Osnutki načrtov namreč prihajajo iz vseh GGO.

Preglednica 1: Vsebinske zahteve tipov načrtov
 Table 1: Contentual requirements of plan types

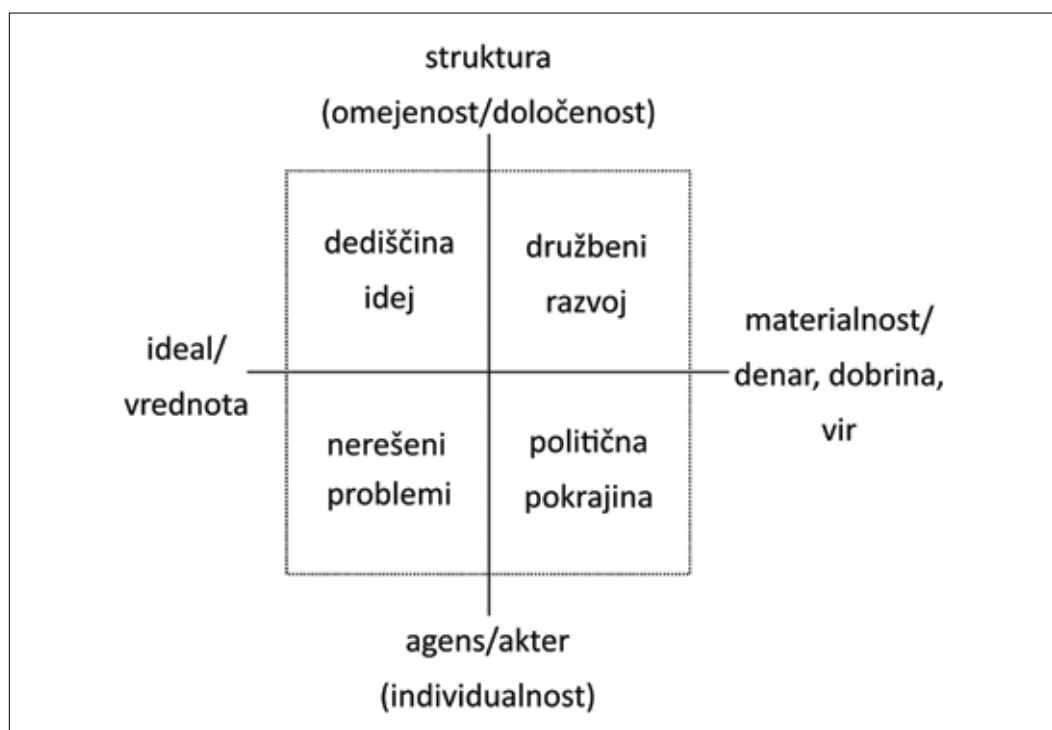
Tip načrta	Prostor	Časovni horizont	Vsebine načrta	Postopek izdelave načrta	Lastnosti
Strateški			<ul style="list-style-type: none"> – zaželeni portret (vizija) velike krajine oz. njenih posameznih delov (gozdnih kompleksov); – generične strategije za strateške probleme krajine kot celote ali za njene dele/elemente, npr.: gozdnatost, porazdelitev gozda, zaželeni tipi gozdov, zaželeno drevesno vrste/sestave, gozdno-gojitveni sistemi, storitve gozdnih ekosistemov, bolezni, riziki in pritisiki na gozdove; – funkcionalne strategije za vsakega izmed strateških problemov v delu krajine (GGE), npr. drevesne sestava, zdravje sestojev, za ekosistemske storitve, za gozdne komplekse. Strategije se podajo s ciljem, odgovornostjo, usmeritvijo, režimom, morebitno zadolžitvijo; – načrt krepitev upravljavske kapacitete; 	<ul style="list-style-type: none"> – participativen: dogovor o potrebnosti načrta med deležniki; – dogovor o vodenju planskega postopka, identifikacija in podelitev mandata neodvisni skupini; – participativno oblikovanje pravil (vrednotni sistem, prioritete, načini reševanja konfliktov, druge metode dela ...); – skupno oblikovanje ciljnega portreta krajine, ciljev, določitev zelenih ekosistemskih storitev, gozdnogojitvenih sistemov; – krepitev zaupanja, volje, pripravljenosti za iskanje skupnih rešitev, zaupanje v znanost ...; 	<ul style="list-style-type: none"> – zelo kakovostni podatki za prostor kot celoto; – srednje velika konkretnost; omejenost na prostor kot celoto oz. njegove dele; oblikovanje con; – omejenost na strateške težave, tudi rizike (elementi za krizna stanja); – veliko demokracije, transparentnost postopka;
Taktni	<ul style="list-style-type: none"> – srednje velika krajina (GGE) 	<ul style="list-style-type: none"> – srednje dolga 	<ul style="list-style-type: none"> – cilji in usmeritve za gospodarjenje s podrobneje razdelanimi gozdnimi tipi v GGE (npr. uravnoteženost, posek, drevesne sestave); – valorizacija ekosistemskih storitev in oblikovanje ukrepov zanj; – določitev prioritete in prostorskega reda; 	<ul style="list-style-type: none"> – neparticipativen: lastnik/i naročnik/i – gozdar svetovalec; po potrebi vključitev še kakšne službe; 	<ul style="list-style-type: none"> – kakovostni podatki za GGE (merski podatki in ocenjeni atributni podatki); – nič demokracije;
Operativni	<ul style="list-style-type: none"> – majhna krajina 	<ul style="list-style-type: none"> – kratek 	<ul style="list-style-type: none"> – oblikovanje ciljev in ukrepov za sestaje; – konkretizacija ukrepov za sestaje; – konkretizacija ukrepov za ekosist. storitve; 	<ul style="list-style-type: none"> – neparticipativen: lastnik naročnik – gozdar svetovalec; po potrebi vključitev še kakšne službe; 	<ul style="list-style-type: none"> – terenski opisni podatki, posebna inventarizacija; – nič demokracije.
Krizni načrt	<ul style="list-style-type: none"> – različen 	<ul style="list-style-type: none"> – čas. omejen 	<ul style="list-style-type: none"> – analiza stanja; – identifikacija rizikov, variantne rešitve; – izbor rešitve in določitev ukrepov po prioritetah. 	<ul style="list-style-type: none"> – participativnost odvisna od velikosti in intenzivnosti. 	

Skupaj je bilo pregledanih 14 mnenj osnutkov GG-načrtov GGO z veljavnostjo 2010–2019, 35 mnenj osnutkov načrtov GGE od l. 2005 naprej in 11 mnenj o izvedbenih GGOJ načrtih (GIS, 2006–2017). Na podlagi mnenj je bila podana skupna ocena za kakovost vsebin obstoječih načrtov.

Realizacija poseka, gojitvenih in drugih del za minulo ureditveno obdobje je bila analizirana s pomočjo podatkovne baze, ki je bila izdelana s pregledom vseh, v l. 2016 veljavnih GG-načrtov GGE, dosegljivih na spletni strani Zavoda za gozdove Slovenije (ZGS). Ista baza je služila tudi oceni razdrobljenosti gozdne posesti in izračunu lastniško čistih GGE. Pri izračunu se je upoštevalo merilo, da ima država v GGE že 70 % delež.

Konzervativna ocena o potencialnem številu gojitvenih načrtov je bila ocenjena na osnovi povprečnega števila le-teh v pregledanih GGE.

Dejavniki, ki so vplivali na sistem GGN od nastanka l. 1970 do danes, so bili ocenjeni z metodo pripovedne analize (Abbott, 1990). Zanj so bile izbrane naslednje teme: dediščina razvoja idej, družbeni razvoj, gozdarska politična pokrajina ter nerešene težave v gozdarskem načrtovanju. Vse te teme, ki zasedajo mesto v dvodimenzionalni topografiji (Slika 1) s prelomnima osema i) razvoj idej – materialne vrednote (x-os) ter ii) agens – struktura (y-os), je utemeljil Brukas (2015). Večinoma so podprte z dokumentiranimi dejstvi, ki so se v zadnjih petdesetih letih in več zgodila v slovenskem gozdarstvu ter širše v slovenski in

Slika 1: Dvodimenzionalna topografija: x) razvoj idej – materialne dobrine in y) agens - struktura (Brukas, 2015). Dualnost med idejo/vrednoto in materialno vrednoto je dilema glede vprašanja, ali posameznika/družbo ženejo k napredku ideali (vrednote) ali materialne dobrine in interesi. Na drugi strani je dualnost med agensom in strukturo treba razumeti kot razmerje med individualnostjo in socializacijo oz. med osebno svobodo in omejenostjo s pravili (Sewell Jr., 1992; Arts, 2012).

Figure 1: Two-dimensional topography: x) development of ideas – material gain and y) agent – structure (Brukas, 2015). Duality between the idea/value and material gain represents the dilemma considering the question, whether an individual/the society is driven toward the progress by ideals (values) or material gain and interests. On the other hand, the duality between the agent and the structure is to be understood as a relationship between individuality and socialization or between personal freedom and limitation by the rules (Sewell Jr., 1992; Arts, 2012).

evropski družbi. Poleg tega se v pripovedi odražajo stališča, pridobljena s pregledovanjem osnutkov načrtov in razgovorov z avtorji osnutkov načrtov.

3 REZULTATI

3 RESULTS

3.1 Analiza sistema gozdnogospodarskega načrtovanja

3.1 Analysis of the forest management planning system

3.1.1 Prostorska in načrtovalska hierarhija ter primernost vsebin tipov načrtov

3.1.1 Spatial and planning hierarchy and adequacy of plan types' contents

Od sprejetja zadnjega Zakona o gozdovih (ZOG-RS) l. 1993 sestavljajo sistem GGN GG-načrti GGO, GGE in izvedbeni GGOJ načrti. Z vidika organiziranosti je sistem podoben prostorski, načrtovalski in komunikacijsko-informacijski hierarhiji (Gorry in Morton, 1989; Haufler in sod., 1999; Kovač, 2003; Warren, 2005); pri tem GG-načrt GGO obravnava veliko krajino in za usmerjanje območnih rastiščno-gojitvenih razredov (RGR) in funkcij gozdov navaja cilje, usmeritve in ukrepe. Podobno načrt GGE obravnava srednje veliko krajino in za njene RGR navaja taktično-operativne cilje, usmeritve in ukrepe, GGOJ načrt pa majhno krajino ali ekosisteme (sestoje) in zanje navaja operativne ukrepe.

Izmed treh tipov načrtov, ki obravnavajo tri prostorsko-načrtovalske ravni, je z vidika hierarhije nedvoumna le vloga taktično-operativnega GG-načrta GGE. Z vidika načrtovalskih lastnosti in vlog sta slabše definirana načrt GGO in izvedbeni GGOJ načrt. Načrta GGO, ki naj bi imel elemente strateškosti, ne odlikujejo vsebinske in postopkovne lastnosti (Preglednica 1) kot so: i) participativno definirani strateški problemi, ii) zanje izdelane generične strategije in iii) konkretne funkcionalne strategije za probleme v hierarhično podrejenih GGE. Nadalje načrt GGO ne vključuje iv) demokratičnega dialoga z deležniki, v) ne obsega nižjih načrtov za vsaj eno celotno plansko obdobje, in vi) ni izdelan z ažurnimi podatki.

Na drugi strani ni jasna niti vloga GGOJ načrta. Oblikovno je pregledna izvedba načrta GGE, saj že ta (obr. E4, baza Odses) navaja dovolj podrobne ukrepe za razvoj sestojev v odsekih.

3.1.2 Organizacijska in informacijska konsistentnost sistema

3.1.2 Organisational and informational consistency of the system

Kljub dolgoletnemu obstoju sistem GGN še ni bil utemeljen v pomenu načrtovalske tipologije. Doslej napisani prispevki o GG-načrtovanju obravnavajo predvsem teme, kot so pomen načrtovanja (Gašperšič, 1995; Bončina, 2003b; Klopčič in sod., 2015), kibernetiki principi (Gašperšič, 2006), postopki reševanja problemov in kontrola (Gašperšič, 1995, 2006; Bončina, 2009) ter vsebinski problemi načrtovanja, npr. RGR, proizvodne dobe, itn. (Pipan, 1962, 1969; Gašperšič, 1991, 2003; Bončina, 1996).

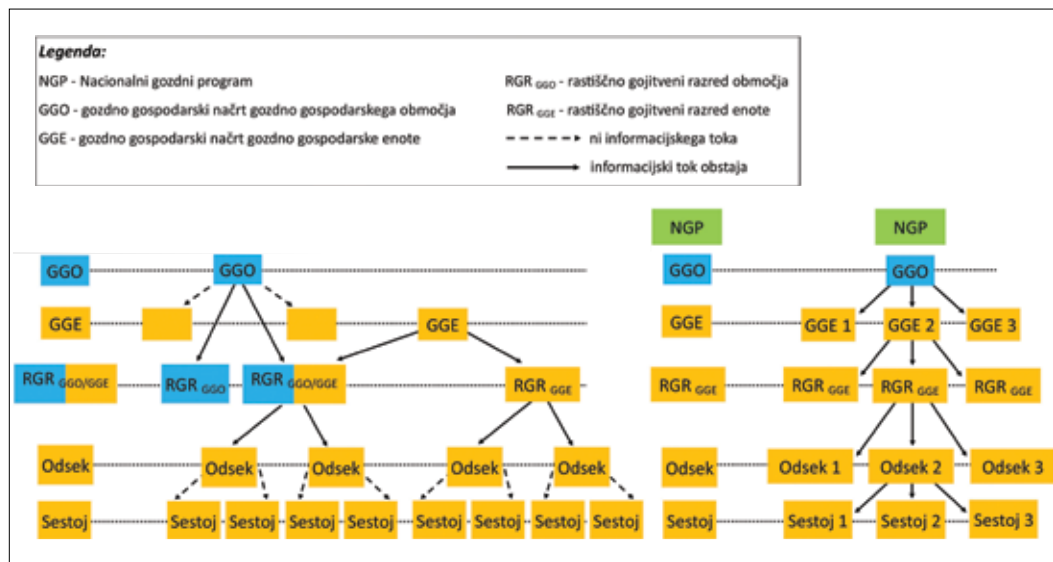
Izhajajoč iz teorije sistemov (von Bertalanffy, 1973), prostorske hierarhije, sociološko-psiholoških modelov vodenja podjetij, kontrole posloводства in vodenja (Weber, 1978; Sabatier, 1986; Gorry in Morton, 1989; Bryson, 2011; Young, 2012) ter sistemske analize, je sistem GGN z vidika zgradbe še najbolj podoben hierarhičnemu sistemu z informacijskim tokom od zgoraj navzdol. Najpomembnejše lastnosti takega teoretičnega modela upravljanja so (Sabatier, 1986): i) jasno definirani cilji, ii) simetrična hierarhična struktura, iii) jasna vzročnost, ki se izraža z odnosom med hierarhično urejenimi cilji višjega in nižjega reda oz. med vzroki in posledicami, pri čemer je vzrok vedno nadrejeni cilj, posledica pa njemu podrejeni cilj (op. p.: z vidika hierarhije ciljev je podrejeni orodje/način za doseg nadrejenega; ta koncept je v nemški literaturi znan pod imenom Zweck-Mittel Hierarchie, v angleški pa means-end hierarchy; Haberfellner in sod., 1997), iv) hiter prenos informacij iz višje načrtovalske ravni na nižjo, v) razmeroma enostavno določanje mest kontrolnih mehanizmov, ki so jasno razpoznavna. Komunikacija sledi teoriji birokracije (Weber, 1978), v kateri se dominanca in moč v obliki zapovedi z veliko verjetnostjo uspešnosti z nadrejenih organizacijskih ravni prenašata na podrejene (Demartini, 2014).

V nasprotju s teoretičnimi zahtevami je podrobna primerjava teoretične in stvarne (Slika 2) organiziranosti sistema načrtovanja razkrila, da med GG-načrtom GGO in GGE ni jasnih odnosov; med njima ni neposrednega stika in s tem vzročnega hierarhičnega odnosa oz. je le-ta navidezen (kvazihierarhičnost), namesto od zgoraj navzdol teče informacijski tok od spodaj navzgor, komunikacijski tok oz. način vodenja pa teče od zgoraj navzdol.

Analiza ciljev načrtov GGO in GGE potrjuje kvazihierarhičnost. Načrt GGO ne podaja funkcionalnih strategij (ciljev, usmeritev) za gozdove posameznih GGE, ki so temeljne obračunske enote znotraj GGO, marveč za RGR, razpršene v GGO. Ker vse GGE v nekem GGO vsebujejo iste RGR, s temi informacijami – razen povzetja splošnih dejstev – v problemsko različnih GGE sploh ne bi bilo mogoče oblikovati konkretnih ciljev, če informacije o njih ne bi bile znane vnaprej (v GG-načrtih GGE). Na drugi strani informacijski tok, ki teče od GGE proti GGO (agregacija RGR) razkriva, da so GG-načrti GGO po vsebinski strani povzetek informacij o gozdovih iz vseh GGE. Smer vodenja (komunikacijski tok) od zgoraj navzdol pa potrjuje, da je nadrejenost načrtov

GGO nad načrti GGE določena dogovorno in nima nikakršne osnove v procesno/informacijskih tokovih. Kar dve pomembni lastnosti (neposreden stik med načrtoma GGO in GGE, informacijski tok) sta torej v nasprotju s pravili hierarhičnega sistema načrtovanja, temelječega na vodenju od zgoraj navzdol.

Med načrti GGE in GGOJ načrti so relacije skladne z zahtevami teoretičnega modela. Ne glede na to so dejanske analize obeh vrst načrtov pokazale, da je prenos usmeritev iz RGR GGE na odseke in sestoje pomanjkljiv (GIS, 2006–2017; Kovač, 2015a; Planinšek, 2016c). Medtem ko se le-te v državnih gozdovih prenašajo zadovoljivo, je njihov prenos v zasebnih gozdovih stihijski. Z novo sestojno karto in najnovejšimi gojitvenimi načrti, ki se izdelujejo s programskim orodjem ZGS, se bo problematika povezanosti oz. prenosa informacij najverjetneje rešila, vendar ta vez ne bo porok izvedbi ukrepov. Le z evidencami ukrepov, predvidenih v GG-načrtih GGE in izvedenih na terenu, bi bilo mogoče ugotavljati dejansko stopnjo povezanosti načrtovalskih ravni in stopnjo dejanskega usmerjanja razvoja gozdov. Vzpostavitev kontrolne karte izvedenih ukrepov se zato zdi nujna.

Slika 2: Dejanska in teoretična zgradba načrtovalskega sistema (levo: stvarni tok informacij v GG-načrtih GGO in GGE; desno: informacijski tok v teoretičnih hierarhičnih sistemih)

Figure 2: Factual and theoretical structure of the planning system (on the left: factual information flow in FM plans of GMA-s and FMU-s; on the right: information flow in the theoretical hierarchical systems)

3.2 Kakovost vsebin obstoječih načrtov

3.2 Quality of the contents of the existing plans

3.2.1 Funkcije gozdov

3.2.1 Forest functions

Funkcije gozdov v GG-načrtih GGO in GGE večinoma niso zadovoljivo prikazane. Če je bilo pred sprejetjem programa Nature 2000 preveč vsebine namenjene proizvodni funkciji lesa, je zdaj stanje nasprotno; v načrtih GGE daleč največ prostora med funkcijami obsega funkcija biotske pestrosti. Medtem ko so zanjo našteje velike podrobnosti, so preostale funkcije obravnavane skopo. Tudi lesnoproizvodna, o kateri pisati ali jo označiti za najpomembnejšo, je skoraj sramotno.

Zelo problematično je samo načrtovanje funkcij gozda in gospodarjenje z njimi. Izhodišča zanje, ki bi morala izhajati iz ekoloških pogojev in razvojne vizije (i.e. zaželene podobe) gozdne krajine in biti dogovorjena z lastniki in deležniki (EC, 2016), v načrtih GGO niso prikazana, v načrtih GGE pa je gospodarjenje zanje odpravljeno z njihovo predstavitvijo in porazdelitvijo v GGE. Za potrebe gospodarjenja se cilji in ukrepi zanje določajo le izjemoma. Zanje, razen za odmrlo drevesno maso (biotska pestrost), zaenkrat tudi ni razpoložljivih finančnih sredstev. Večinoma neznani so tudi ukrepi za njihovo ohranjanje oz. izboljšanje ter indikatorji za preverjanje njihovega stanja (trajnosti) v prostoru in času (GIS, 2006-2017).

Preveliko je tudi število funkcij gozda (Planinšek in Pirnat, 2012a, b; Simončič in Bončina, 2015). Zaradi prekrivanja njihova številčnost povečuje nepreglednost evidenc površin in otežuje preglednost nad prostorom z enotnim režimom gospodarjenja. Veliko funkcij otežuje tudi načrtovanje ukrepov in kontrole izvedenih del na terenu. Šibka je tudi povezava med funkcijami gozda in prostorskim načrtovanjem, ki jih, razen če so razglašene, formalno ne potrebuje.

3.2.2 Vegetacija

3.2.2 Vegetation

Največja pomanjkljivost poglavja o vegetaciji, naj gre za načrte GGO ali GGE, so neprimerno oblikovani RGR, ki prevečkrat združujejo raznolike

zdržbe oz. rastišča, so površinsko premajhni in v prostoru preveč razpršeni (GIS, 2006–2017). Hkrati nastaja nedopustno pozabljanje površinsko majhnih zdržb, ki so zaradi tvorbe habitatnih podtipov in tipov (Kutnar in Dakskobler, 2014) pomembne predvsem zaradi Nature 2000. Ni potrebe, da bi bile oblikovane kot RGR, se pa pri oblikovanju smernic in ukrepov za RGR, katerih del so, zanje ne bi smelo pozabljati navajati usmeritev in ukrepov. Nadalje, navkljub znanstveno izdelani tipologiji gozdnih rastišč (Kutnar in sod., 2012) se je največkrat ne upošteva. Težave ostajajo tudi pri organiziranosti aktualne vegetacijske podatkovne baze (zmešnjava s starimi in novimi fitocenološkimi sistemi, napake pri določitvi zdržb itn.) (GIS, 2006–2017).

Predpis Pravilnika o načrtih ... (PNGG; Ur. l., 1998–2014), da je treba na ravni RGR GGE za lesno zalogo dosegati največ 15 % vzorčno napako, je z vidika oblikovanja RGR in že omenjenega varstva habitatov neustrezen. Zadostitev velikosti napake namreč vodi v oblikovanje neprimernih RGR in še bolj heterogenih stratumov, ki z vidika vegetacije in usmerjanja sestojev ne predstavljajo ničesar. Med seboj se namreč razlikujejo samo po različnem površinskem deležu osnovnih zdržb. Heterogenost RGR onemogoča tudi oblikovanje ciljev, gojitvenih strategij in ukrepov zanje in izničuje njihov glavni namen.

Heterogenost RGR je do neke mere tudi posledica meja sedanjih GGO. Čeprav večji površinski kompleksi vnašajo v prostor večji pregled, je vloga tako zaokroženih GGO, kot so slovenska, v sodobnem GGN presežena. Največje pomanjkljivosti sedanje razmejitev so nerazumna delitev vegetacijsko enovitih gozdnih območij (kompleksi notranjskih, alpsko-karavanških in pohorskih gozdov), neenakost inventurnih sistemov, raba različnih volumenskih tablic (tarif) v enakih rastiščnih rzmerah, prevelika različnost gojitvenih pristopov v istih gozdnih tipih (pri čemer ne gre za razvoj novih metod dela/tehnik) in verjetno tudi prevelika različnost potreb ljudi znotraj GGO.

Z vidika gojitvenih, gospodarskih in naravovarstvenih strategij in še kakšnih pogojev bi bilo primerneje, če bi se namesto GGO oblikovale ekološko homogenejše hierarhične prostorske enote, ki bi temeljili na vegetacijskih ali eko-

regionalnih delitvah (Anko, 1998; Kutnar in sod., 2002; Kovač, 2004a, 2004b, 2004c; Kovač in sod., 2012). Za same RGR, če so potrebni, je treba iskati rešitve v coniranju. S smiselnim oblikovanjem sklenjenih gozdnih kompleksov, ki bi zaobjeli združbe znotraj zaokroženega dela GGE, bi bili RGR še vedno heterogeni, vendar bi bila njihova heterogenost zaradi podobnejših geografskih leg verjetno manjša kot sedaj (npr. RGR1 – severne lege/humidnejše združbe, boljša rastišča; RGR2 – južne lege/sušne združbe, slabša rastišča). Tak način določanja in razmejevanja RGR bi bil primernejši tudi zaradi zagotavljanja trajnostnega razvoja gozdov. Namesto razvoja v GGE razpršenega RGR bi trajnost lahko preverjali za bolj ali manj sklenjen gozdni kompleks, ki je za razvoj in ohranjanje gozda in vrst primernejša prostorska celota kot množica razpršenih RGR.

3.2.3 Stanje gozdov in trajnost

3.2.2 Forest condition and sustainability

V načrtih GGO in GGE prikazana analiza stanja gozdov in trajnosti je pomanjkljiva. Če sta drevesna sestava in lesna zaloga za potrebe načrtovanja razvoja gozdov izračunani dovolj točno, tega ni mogoče trditi za prirastek in posek (Hladnik in Kulovec, 2014), pomanjkljivo so analizirana tudi obnova gozdov in preostala negovalna dela. V prevelikem številu načrtov tako nastaja obsežno preoblikovanje RGR med dvema časovnima obdobjema, da kontrola trajnosti ni mogoča. Problematične so tudi ocene trajnosti funkcij; indikatorji zanje niso znani, prav tako ne metode ocenjevanja trajnosti. Posledično v večini GG-načrtov GGE pišejo ekspertne izjave, da gozd dobro opravlja večino funkcij (GIS, 2006–2017), čeprav je z vidika razvojnih faz neuravnotežen ali drugače prizadet. Kot je mogoče razumeti, je pravi vidik vidik trajnosti (dolgoročnost) spregledan.

3.2.4 Cilji, usmeritve in ukrepi

3.2.4 Goals (objectives), guidelines, and actions

Cilji so najšibkejša točka sedanjih GG-načrtov. Velikokrat sploh niso zapisani (napisane so usmeritve iz političnih dokumentov, fraze, želje), če pa so, so z vidika hierarhije in teže neurejeni

in ne sledijo pravilu "vzrok–posledica oz. sredstvo–učinek" (glej P. 3.1.2). Cilji, zapisani v GG-načrtih GGE, razen posameznih določb (npr. posek), tudi ne kažejo tesne povezave z zapisanimi usmeritvami in ukrepi.

Problematične so tudi njihove: konfliktnost, neuskkljenost in rigidnost. Nazoren primer so cilji in usmeritve za biotsko pestrost, ki so zaradi izključnega zasledovanja ciljev Nature 2000 pogosto v nasprotju z GG cilji in s trajnostnim razvojem gozdov. Izražajo se s slepim zasledovanjem drevesnih sestav, ki jih določa model naravne potencialne vegetacije (npr. v nižinskih gozdovih, ki so spreminjani že več kot stoletje, v primerih, ko v gozdovih živeče živalske vrste narekujejo velike deleže določene drevesne vrste), z zahtevami po neuravnoteženih razvojnih stanjih gozdov in podaljševanju njihove zastaranosti, premajhnih sečnjah, neutemeljeno velikih deležih odmrle drevesne mase (npr. povprečje za RGR), oblikovanju sestojnih struktur, ki so po meri ene vrste, in neprimernih gojitvenih strategijah, ki vodijo v homogenizacijo gozdov (Mölder in sod., 2014; Schütz in sod., 2016; Kovac in sod., 2017).

Naslednja velika pomanjkljivost ciljev je njihova premajhna povezanost z razvojnimi problemi gozdov. Kljub vedno težje obvladljivim boleznim, izbruhom insektov in drugim naravnim pojavom se drevesni sestavi namenja malo pozornosti, posledično pa se le-ta zelo počasi spreminja (GIS, 2006–2017). Enako velja za problem zastaranja gozdov (Kovač in sod., 2017c), ki se vzdržuje, namesto da bi se reševal s pogumnejšo obnovo, gospodarjenjem v skladu s kontrolno metodo in tržnimi mehanizmi.

Zadnja pomanjkljivost ciljev je nezmožnost njihovega preverjanja zaradi prostorske, časovne in količinske nedoločenosti. Po navadi tudi niso usklajeni s trajanjem načrtov, kar še posebno velja za cilje, ki se ne nanašajo na uravnoteženost gozdov. Ker so definirani za 15- do 20-letna obdobja, se odpirata vprašanja, zakaj je veljavnost GG-načrtov omejena na deset let (in ne npr. na 15, 20) in kaj naj bi preverjali ob izteku desetletne veljavnosti načrta. Neizadostno kvantificiranih je tudi večina gozdnogojitvenih ciljev, usmeritev in ukrepov. Iz navedenih podatkov največkrat ni mogoče sklepati, v kolikšnem površinskem

obsegu se bodo izvajali določeni ukrepi in če ukrepi dejansko vodijo k boljšemu stanju gozdov. In še: razen za biotsko pestrost, za preostale funkcije gozdov največkrat niso znani ne cilji ne ukrepi (GIS, 2006–2017).

3.3 Ključni dejavniki ki zaznamujejo sedanji sistem načrtovanja

3.3 Key factors characterizing the present planning system

3.3.1 Dediščina razvoja idej

3.3.1 Inheritance of the ideational development

Dediščina razvoja idej, vrednot in znanja je pomembno vplivala na nastanek zdajšnjega sistema GGN. Z gotovostjo je mogoče trditi, da sta že v času njegovega nastajanja okoli 1970 obstajala ugledna načrtovalska tradicija ter zadostno znanje s področja urejanja gozdov, ki je na ozemlju zdajšnje države nastajalo od sredine 19. st. naprej. Izpostaviti je treba zlasti dobro znani teoriji normalnega in prebiralnega gozda in na njiju temelječe dobre prakse gospodarjenja z gozdovi (Kovač, 2018). Slabše je bilo razvito informacijsko področje, katerega načrtni razvoj se je začel v začetku 80. let (Grilc, 1972; Čokl, 1977; Hočevar, 1995; Hladnik, 2000, Kovač and Hočevar, 2009; Kovač, 2018). Zgodaj se je začelo uveljavljati tudi področje večnamenskega gospodarjenja z gozdovi (Kovač, 2018).

Če je bil informacijski del sistema obravnavan zadovoljivo, pa slovensko gozdarsko načrtovanje v 70. letih zaradi zaprtosti države pred zahodnim svetom ni imelo na voljo sodobnega informacijskega (sistem kultura in informacija), sociološkega (družba) in ekonomskega (gospodarstvo) znanja. Za slednji komponenti velja, da ju sistem zapostavlja še dandanes, čeprav gozdarstvo dela s številnimi lastniki in deležniki, neposredno in posredno upravlja z velikim premoženjem, deluje v tržni ekonomiji in gospodari za mnogonamenske vloge gozdov.

Čeprav ni pisnih virov o nastanku zdajšnjega sistema GGN v Sloveniji oz. so avtorju neznan, je zelo verjetno, da zdajšnji sistem GGN (zgradba, proces načrtovanja) idejno izhaja iz sistema večsto-

penjskega ureditvenega elaborata (Pipan, 1955; glej Kovač, 2018) in njemu nadrejenega centralnega družbenega plana. O njem Pipan (1969, str. 45) piše: "*Družbeni plan za vso državo pomeni ogromno študijo, na katere sestavi sodelujejo najprej osrednji politični forumi, ki določajo smernice prihodnjega razvoja, in poleg tega ogromen strokovni aparat, ... Popolen pregled nad cilji in obsegom družbenega plana imajo samo najvišji politični forumi in njihovi najožji sodelavci. Strokovnjaki na nižjih položajih in široke množice delovnih ljudi ne morejo popolnoma razumeti smisla in ciljev posameznih ukrepov, ki jih predpisuje družbeni plan. Zato je nujna predpostavka socialistične proizvodnje, da široke množice brezpogojno zaupajo svojemu političnemu vodstvu in da disciplinirano izvajajo naloge, ki so jim dodeljene.*" Družbeni plan je s komunikacijskega vidika pomenil hierarhično strukturo, ki naj bi delovala v skladu z racionalnim modelom upravljanja (Poglavje 3.1.2). Poleg sistema GGN sta dediščini preteklosti še velika normativnost in gostot.

3.3.2 Družbeni razvoj – tranzicija

3.3.2 Social development - transition

V primerjavi z organiziranostjo gozdarstva, ki se je moralo spremeniti (zaradi uvedbe trga dela in lesa ter z njima povezanega spoštovanja zakonitosti tržne ekonomije) s prehodom v demokratični družbeni red (Ur. l. RS, 1993–2016), sistem GGN ni bil deležen pomembnejše vsebinske in postopkovne prenovne, niti deregulacije. Kljub razširjenim vsebinam o funkcijah gozdov in bistveno boljši informatiki ostaja sistem GGN izjemno reguliran. Ker v njem večinoma ni prostora za popolno spoštovanje osebne lastnine, ki vključuje tudi svobodno iskanje kreativnih rešitev in individualno odgovornost za razvoj gozdov, ter za mnenja različnih javnosti (razen tistih s politično močjo), je z vidika demokracije preživet. Izžareva namreč veliko stopnjo nezaupanja do lastnikov gozdov (naj gre za zasebnike ali državo), težnjo po popolnem obvladovanju razvoja gozda ter nadvlado nad drugimi področji gozdarstva, kot so gojenje gozdov, ekonomika itn. Občasno, tako kot v preteklosti, se še vedno predstavlja kot najpomembnejše gozdarsko področje (op.

p. GG-načrtovanje kot paradni konj). Ni odveč poudariti, da te lastnosti sistema GGN (glej Kovač, 2018) dušijo kreativno reševanje različnih problemov (npr. optimiranje gospodarjenja za različne funkcije gozdov), za kar ni nobene ekološke, niti družbeno-ekonomske podlage.

Čeprav je v državi večina gozdov zasebnih, je vloga lastnikov pri oblikovanju ciljev in usklajevanju usmeritev in ukrepov v načrtih nepomembna (prim. EC, 2011, Bouwma in sod., 2010). To je v nasprotju z dokumenti Agende 21 (UN, 1992), Aarhuske konvencije (UNECE, 1998; Stec and Casey-Lefkowitz, 2000) in dokumentom Evropske Komisije o učinkovitosti habitatne direktive (EC, 2016), ki v primeru prostorskih zadev pozivajo k participativnemu iskanju skupnih rešitev. Kljub obetajočim začetkom participativnega načrtovanja pri nas (prim. Bončina, 2004) gozdarstvo še vedno ne upošteva priporočil in obveznosti, saj se vsi tipi gozdarskih načrtov še vedno izdelujejo s pasivno participacijo. Z vidika legitimnosti načrtov je ta tehnika najmanj primerna (Buchy in Hoverman, 2000; Priscoli, 2004) zaradi izražanja nezaupanja in neiskrenosti. Formalna pasivna participacija namreč izraža postopek "vabi, informiraj, ignoriraj" (ang. 3I = *Invite, Inform, Ignore*) oz. "odloči, oznani, brani" (DAD = *Decide, Announce, Defend*). Posledično načrti niso utemeljeni na konsenzu lastnikov in deležnikov, ampak so jim predstavljeni in vsiljeni.

Rezultat neuspele tranzicije GGN je tudi onemogočen trg strokovnih, razvojnih in znanstvenih storitev (npr. gozdarska kartografija, inventarizacija gozdov, izdelava GG načrtov, ekspertiz, statistično svetovanje, pridobivanje projektov z naslova načrtovanja). Čeprav zasebna ponudba formalno ni čisto onemogočena, ima zaradi sistema javne gozdarske službe in birokratskih ovir monopol za izdelavo večine nalog v obeh sektorjih lastništva samo en javni zavod (prim. ZOG-RS, 56 čl.).

3.3.3 Gozdarsko-politična pokrajina

3.3.3 Forestry-political landscape

V nasprotju z gozdarsko-političnimi pokrajinami gozdarsko razvitih držav, kjer nepogrešljive udeležence poleg gozdarske administracije in državnih služb predstavljajo zveze lastnikov gozdov, zveze

gozdarjev, gozdarske zbornice, številne nevladne organizacije delujoče v okolju (Pelkonen in sod., 2000), je slovenska gozdarsko-politična pokrajina polprazna, nerazvita in neorganizirana. Njeni udeleženci tudi ne predstavljajo moštva, ki bi razvijalo strategije v prid celostnemu razvoju gozda in gozdarstva. Povedano drugače: v pomenu korporativnega vodenja sektorja niso njegovi skrbniki oz. stewardi (Davis in sod., 1997), marveč tekmeči z vsak svojo strategijo za krepitev lastnih politik, interesov in promocij (i.e. nezdružljive politike MKGP in MOP na področjih prostorske informatike, varstva gozdne narave – Natura 2000 in trajnostnega razvoja gozdov, energetike, razvoja ekoturizma).

Prazni del te polprazne pokrajine so neorganizirani in slabo povezani lastniki gozdov. Zdi se, da je gozdarska administracija skupaj s svojimi službami v minulih 25 letih zamudila priložnost, da bi se lastnikom gozdov, polnim nezaupanja do oblasti in neveščim demokratičnega urejanja okoljskih zadev, približala ter bi jim najprej pojasnila razlike med nekdanj prisilnim političnim in svobodnim povezovanjem (glej Kovač, 2018), zatem pa bi jim s projekti vseh vrst približala številne pozitivne gospodarske, socialne in ekonomske učinke ter mogoče oblike povezovanj (kooperativa, zveza gozdarjev, gozdarska zbornica). To bi morala administracija narediti predvsem zato, ker bo enkrat v prihodnosti morda edino med lastniki gozdov sploh še našla zaveznike, s katerimi bo sooblikovala in skupaj izvajala gozdarsko politiko in program trajnostnega razvoja gozdov. Na drugi strani polni del polprazne pokrajine tvorijo vladna gozdarska in druga administracija, gozdarski zavodi, znanost in stroka ter številni novi subjekti, delujoči na področju varstva narave in okolja.

Zaradi nerazvite politične pokrajine in dejstev, kot so slabe izkušnje lastnikov gozdov z oblastjo v preteklosti, značaj slovenskega človeka, ki se kaže z nekonstruktivnim odnosom do sodelovanja in kooperacije, oponiranjem in privoščljivostjo (Musek, 1997), ne preseneča, da v gozdarskem sektorju do danes ni razvitega zavezništva med lastniki gozdov (ki gospodarijo z 80 % gozdnih zemljišč) in državno gozdarsko administracijo ter njenimi službami. Le-to bi moralo biti podlaga za aktiviranje in formaliziranje procesa nacionalnega

programa gozdov (Kovač, 2014b, 2016) in načrtovanje. Posledica polprazne in neorganizirane gozdarsko-politične pokrajine je v primerjavi z drugimi sektorji tudi podrejen položaj gozdarstva (enako kot gozdarstvo v EU; Pülzl in sod., 2013), ki ga še slabšajo shizofrene okoljske, naravovarstvene, energetske in druge politike ter vedno večje samovolje državnih služb (Kovač 2015b; prim. tudi: Scientists, 1999; Brukas, 2015). V samih načrtih (GG-načrti GGE npr.) se številni pritiski različnih negozdarskih strok izražajo z večinoma neuskkljenimi cilji, usmeritvami in ukrepi za gospodarjenje z različnimi funkcijami gozdov (Kovač in sod. 2018).

Nezamejeno je tudi področje pristojnosti, za kar sta odgovorna zakonodajalec in vlada. Ko sta v imenu decentralizacije pristojnosti nad gozdarskim področjem demokratično porazdelila med različne službe (namesto eni), sta tako (hote ali nehote?) uničila polno odgovornost služb zanje in njihovo korektno izvajanje, hkrati pa sta omogočila oblikovanje najrazličnejših koalicij in nastajanje konfliktov (prim. Jancar-Webster, 1998; Kluvankova-Oravska in sod., 2009; Garfi in sod., 2016). Številni primeri dokazujejo, da je z vidika odgovornosti služb do gozdnega in drugega okolja razpršitev pristojnosti pogubna (npr. kaotično izvajanje ukrepov ob požarih v industrijskih obratih Kemis in Ekosistemi I. 2017). Neustrezno je organizirano tudi varstvo narave v gozdarstvu. Namesto ene strokovne službe se v gozdnih območjih Natura 2000 prerivata dve (ZGS in ZRSVN), ki pri pripravi naravovarstvenih ciljev in ukrepov ne sodelujeta (Kovač in sod., 2018). Prav tako se pri reševanju težav lastnikov gozdov v območjih Natura 2000 namesto participativnih načinov njihovih reševanj (vsi odgovorni skupaj s stranko na terenu) večinoma uporabljajo neparticipativni (vsi odgovorni vsak v svoji pisarni brez stika drug z drugim in stranko; Kovač, 2015b).

3.3.4 Nerešeni problemi

3.3.4 Unsolved problems

Številne nerešene strokovne probleme v GGN je mogoče razdeliti na take, ki rabijo široko obravnavo, in take, ki jih je mogoče rešiti znotraj sistema načrtovanja. Poleg že naštetih razlogov sta pomembna razloga zanje tudi primanjkljaj

diskurzov ter velika inertnost gozdarskega sektorja.

Čeprav ne sodi v kontekst sistema GGN, se kot ključna za nadaljnje delovanje gozdarskega načrtovanja kaže vzpostavitev bistveno večje upravljske kapacitete (zmogljivosti) gozdarske državne administracije. Takoj po temeljiti kadrovski okrepitvi (s 15–20 strokovno usposobljenimi delavci) mora ta nemudoma začeti opravljati naloge politične interpretacije vseh strokovnih problemov, hkrati pa mora s projekti začeti razvijati gozdarsko politiko, ki jo mora po pridobitvi znanja in informacij tudi udejanjati. Vzpostavitev administracije je nujna, ker sodobne gozdarske politike še nikoli ni bilo na ozemlju Slovenije, čeprav je za obstoj gozdarskega sektorja in stroke eksistenčno pomembna. Zadostna upravljska kapaciteta je nujna tudi zaradi odprave velike lenobnosti sedanje gozdarske administracije in ad hoc reševanja problemov, ki nastajajo zaradi njenega nepravočasnega odzivanja na aktualne strokovne probleme. Poučen primer so sedanje intenzivne dejavnosti na področju Kyotskega protokola in LULUCF, ki so nasledile desetletje popolne neaktivnosti oz. odsotnosti gozdarske politike. To dejstvo se je v Resoluciji o nacionalnem gozdnem programu (Ur. l. RS, 2007) odražalo s 25 % akumulacijo prirastka pri zastaranih gozdovih in po višini tretjih največjih povprečnih lesnih zalogah v Evropi (Kovač, 2014b).

Najpomembnejša naloga gozdarskega sektorja kot celote je zagotovo pridobiti naklonjenost za prenovo gozdarske zakonodaje, ki bo najprej podlaga za i) vzpostavitev nacionalnega gozdnega programa kot procesa. V prid njegovi legitimnosti bi morali pri oblikovanju njegove vsebine sodelovati vsi ključni igralci gozdarsko-politične pokrajine. V istem krogu bi bilo treba nemudoma sprožiti še strokovne diskurze glede ii) prihodnje organiziranosti sistema GGN, iii) načinov izvajanja trajnostnega gospodarjenja z gozdovi, upoštevanje naravovarstvo in gojivne doktrine, iv) vlog lastnikov gozdov in njihovih nalog pri oblikovanju usmeritev razvoja gozdov in populacij divjadi. Te teme morajo biti od dnevne politike neodvisne in bi jih moral imeti gozdarski sektor urejene ne glede na vsakokratno oblast.

Izjemno pomembna tema, ki bo terjala kar najširše soglasje in ki se je do danes zaradi strahu

politikov pred javnostjo še nikoli ni odprlo, je v) oblikovanje in sprejem "družbene pogodbe" o dostopu prebivalstva v javne in predvsem zasebne gozdove in z njo povezano načrtovanje in koriščenje ekosistemskih storitev. Težave se zaradi velike mobilnosti in prostega časa prebivalstva iz leta v leto povečujejo (i.e. konflikti na relacijah: človek – favna, flora; gospodarjenje z gozdom – naravovarstvo; lastnik kot davkoplačevalec – turist kot koristnik ekosistemskih storitev; zasebna lastnina – "služnostna pravica" prebivalcev; lastnik – turizem in rekreacija kot sektor ali organizirana dejavnost; itn.) in bodo brez skorajšnjega oblikovanja pravil igre kmalu postali neobvladljivi.

In nazadnje tema, ki vse prej omenjene probleme povezuje, je izgradnja vi) novega gozdarskega informacijskega sistema, ki mora obseči panelno organizirano krajinsko statistično inventuro (Hladnik in Žižek Kulovec, 2014), sodobno daljinsko zaznavanje ter enostavne tehnike zbiranja podatkov o gozdovih. Pri tem je bistvena vzpostavitev razmerja med inventarizacijo za potrebe gozdarske, okoljske in naravovarstvene politike (odločanje na nacionalni in regionalnih ravneh, poročanje) in GG-načrtovanja ter ohranitev njune neodvisnosti zaradi nezdržljivosti njunih statističnih, metodoloških, organizacijskih in vsebinskih zasnov. Pomembna je tudi preprečitev deljenja pristojnosti nad posameznimi fazami inventarizacije (npr. zasnova, izvedba in računanje) med različne institucije zaradi trajnega zagotavljanja kakovostnih podatkov in rezultatov. Čeprav se do gozdarskega informacijskega sistema in nacionalne inventarizacije državna administracija vede brezbrizno in neodgovorno (pomankanje raziskav, neredno zelo podhranjeno financiranje, zavračanje metodološko korektne vizije razvoja), je največji paradoks njenega početja, da rezultate inventarizacije najbolj potrebuje ona sama. Samo na osnovi informacij krajinske inventure, ki bi morala zajemati sklope raba tal, negozdna biomasa, naravni gozdni viri, nelesne gozdne ekosistemske storitve (vključno z biotsko pestrostjo gozdov), bo lahko začela razvijati gozdarsko politiko in bo sposobna izvajati številne mednarodne zaveze, kot so poročanje za Kyotski protokol, habitatno direktivo, konvencijo LRTAP, FAO, Forest Europe, OECD (Kovač, 2014b, 2016).

Nerešeni so tudi številni temeljni načrtovalski problemi. Izpostaviti kaže le vii) uravnoteženost gozdov, ki vključuje še problematiko lesnih zalog, prirastkov, poseka in proizvodnih dob. O vsem je pisal že Pipan (1967), ki je obravnaval obdobje med letoma 1950 in 1960. V svoji razpravi je navedel uničujočo kritiko premajhnih etatov in predolgih proizvodnih dob, za gozdarsko strokovno inercijo pa označil metodo "pokapanja mrličev" (zdaj včasih imenovano "neskončno redčenje sestojev"), ki je in še služi nabiranju etata. In vzporednice?

Po Pipanu je bil premajhen etat že takrat rezultat nenatančnih (neobjektivnih) inventarizacij gozdov in spekulativnih ocen glede devastiranosti gozdov zaradi planskih povojnih sečenj. Po naključju ali ne se ista zgodba gozdarski stroki spet ponavlja zadnjih dvajset let, čeprav je že vse od leta 1997 jasno, da so ocene pristojne institucije glede lesnih zalog in prirastkov, ki pomagajo določiti dovoljeni posek, prenizke (Hočvar, 1997; Hladnik in Žižek Kulovec, 2014; FAO/UN, 2015).

Glede proizvodne dobe velja poudariti, da se po podatkih GG-načrtov GGE podaljšujejo v vseh območnih enotah in v povprečju znašajo ca. 150 let (ekspertna ocena iz načrtov GGE). Upošteva je absolutne debelinske prirastke, ki so bili posneti z Monitoringom gozdov in gozdnih ekosistemov (Kovač in sod., 2017c), bi proizvodna doba v legah do 800 m nmv morala znašati največ 125 let, nad 800 m nmv pa največ 155 let (vključno s pomladitveno dobo), za vse nacionalne gozdove pa povprečno 135 let. Te številke so veliko bližje Pipanovi oceni, ki je zagovarjal proizvodno dobo 120 let in je dobo 149 let, izračunano iz hitrosti tedanje obnove gozdov, v naših podnebnihih razmerah označil za nesmiselno. In čeprav se v Sloveniji vreme precej hitro spreminja (ARSO, 2014), lesne zaloge so med največjimi v EU, veliki deleži drogovnjakov in mlajših debeljakov trpijo prenizko zarast (prenizek Reinekejev indeks prim. Hladnik in Žižek Kulovec, 2014), velik delež starejših debeljakov pa je zastaran (Kovač in sod., 2017), se proizvodne dobe še naprej podaljšujejo, gozdovi se obnavljajo z minimalno intenzivnostjo, dovoljeni posek pa še vedno znaša okoli 75 % prirastka (GIS, 2006–2017). In ker se poleg omenjenega še naprej podpira škodljivo neskončno redčenje, to pomeni, da bodo slovenske gozdove

pač morali uravnovežiti podlubniki, žledolomi, vetrolomi, snegolomi. In kje je potem še prostor za javno gozdarsko službo in gojenje gozdov in kaj naj bi oba sploh počela?

Tudi ekosistemsko gospodarjenje z gozdovi je bolj deklarativno kot ne. Ekosistemsko gospodarjenje še zdaleč niso samo naravno pomlajevanje, pospeševanje rastišču primernih vrst (kar se v praksi praktično ne izvaja, čeprav bi se ponekod moralo; Kovač in sod. 2018) in multifunkcionalnost gozdov, ampak tudi celostni pogled na gozd (Schlaepfer, 1997; Schlaepfer in sod., 2004), ki naj bi se izražal s stabilnimi gozdnimi kompleksi oz. habitatnimi tipi, trajnostjo struktur, trajnim funkcioniranjem funkcij gozdov itn. Že desetletja narušena demografska struktura gozdnih tipov in habitatov, izginjanje posameznih drevesnih vrst iz določenih gozdnih okolij zaradi različnih vzrokov (Pipan, 1967; Gašperšič in Kotar, 1986; GIS, 2006–2017) ter že navedeni nerešeni problemi samo potrjujejo, da načrtnega usmerjanja razvoja gozdov ni in se namesto z gozdnimi kompleksi gospodarji z gozdnimi parcelami in posameznim drevjem.

Nerešen je tudi problem viii) kakovosti vsebin GG-načrtov. Čeprav se osnutke GG-načrtov sistematično presoja že desetletje in pol in se vseskozi opozarja na njihove pomanjkljivosti, se o pomanjkljivostih osnutkov, ob skorajda popolni ravnodušnosti državne administracije, v strokovni javnosti javno ne razpravlja, niti se jih ne odpravlja.

3.4 Uporabnost gozdnogospodarskih načrtov

3.4 Usability of forest management plans

V skladu s poslanstvom, nacionalno zakonodajo in priporočili (Forest Europe, 2017) naj bi GG-načrtovanje z načrti pomagalo smotrno usmerjati razvoj gozdnih ekosistemov in trajnostno rabo gozdnih virov, pri čemer naj bi načrti dajali odgovore na vprašanja, kje, kdaj, kaj in kako je treba nekaj storiti. Načrti naj bi imeli informacijsko vrednost za lastnike gozdov, katerim naj bi pomagali pravilno izvajati ukrepe v podporo razvoju gozdov, za oblast, ki naj bi z njihovo pomočjo spremljala učinkovitost svojih politik ter še za nekatere službe in organizacije v državi.

Že nekaj časa se ocenjuje, da sedanji GG-načrti GGE in načrti GGOJ niso najprimernejši instrumenti za majhne in srednje velike lastnike gozdov. Ker noben izmed načrtov lastnikom ne daje informacij o njihovem gozdu, se je že pred časom začelo z razvojem načrtov za gozdne posesti (Ficko in sod., 2005; Jemec, 2010). Podobno nejasno ostaja, kdo so uporabniki GG-načrtov GGE in GGO in v kolikšni meri načrti zadovoljujejo njihove potrebe.

Tudi v povezavi z usmerjanjem razvoja gozdov je treba izpostaviti, da GG-načrti niso zagotovilo za smotrni razvoj gozdov. V Sloveniji se GG-načrti za vse gozdove izdelujejo že skoraj 50 let, kljub temu pa se za nekatere temeljne probleme in težave, kot so onemogočeno pomlajevanje zaradi preveč številne divjadi v nekaterih tipih gozdov (GIS, 2006–2017; Klopčič in sod., 2010), prepočasna obnova gozdov in posledično njihova velika neuravnoveženost in zastaranost (GIS, 2006-2017, Kovač in sod., 2017) zdi, da se sploh še niso začeli reševati. Podobna je slika o realizaciji ukrepov, o katerih poročajo letna poročila ZGS. Nadalje, iz mnenj o osnutkih GG-načrtov izhaja, da je zlasti v zasebnem sektorju zelo pereča nizka realizacija gojitvenih in drugih del (GIS, 2006–2017). Precej drugačna je slika obnove gozdov v Avstriji, kjer gozdarstvu, kljub velikemu deležu zasebnih gozdov in prostovoljnemu GG-načrtovanju, težavo uspeva reševati (Kovač, 2014b).

Za spremljanje razvoja gozdov in oblikovanje strategij ter gozdarske politike v GGO in državi se zdijo še najprimernejši GG-načrti GGO. O njihovi kakovosti je malo znanega; nezavidljivo oceno je npr. dobila celotna generacija načrtov 2010–2019, nič boljše pa niso bile ocene za GG-načrte GGO v preteklosti (Čas in sod., 2011; Gašperšič in Kotar, 1986).

Na podlagi zapisanega je mogoče zaključiti, da obstoječi sistem GGN ni optimalno orodje za usmerjanje razvoja gozdov, niti ni vir kakovostnih informacij o gozdu. Še posebno ne za drobno in razpršeno zasebno gozdno posest, ki prevladuje v Sloveniji.

Pomemben problem, ki v slovenskem gozdarstvu že vse od ločitve ekologije in ekonomije l. 1993 ni ustrezno rešen, je ekonomski. Čeprav je trajnostni razvoj definiran kot kompromis med

okoljskimi pogoji, lastnikovimi in družbenimi hotenji ter ekonomskimi učinki, ki dolgoročno naj ne bi bili negativni, GG-načrti ekonomike gozdarstva ne obravnavajo, prav tako ne ponujajo optimalnih ekonomskih in drugih rešitev glede multifunkcionalnega gospodarjenja z gozdovi (npr. gospodarjenje za lov ali za les, za gorsko kolesarjenje (poligon) ali za les; von Gadow in sod., 2001; von Gadow, 2005; Ammer in Puettmann, 2009; Siry in sod., 2015). Ekonomsko optimiranje bi bilo v razmerah multifunkcionalnega gospodarjenja (v katere funkcije gozda investirati, v katere ukrepe, kako razpršiti omejena finančna sredstva za nego in varstvo gozdov) nadvse smiselno zaradi doseganja boljših ekonomskih učinkov (Sims in sod., 2017). In nazadnje, z ekonomsko logiko zelo skregana je tudi trikratna prekritost gozdnega ozemlja z načrti.

4 DISKUSIJA – PRIPOROČILA

4 DISCUSSION - RECOMMENDATIONS

4.1 K poenostavitvi načrtovalskega sistema

4.1 Toward the simplification of the planning system

Slovensko gozdarstvo ima zelo zapleten in razkošen načrtovalski sistem. Sistem je logičen z vidika prostorske, ne pa tudi načrtovalske hierarhije. Z vidika popolnosti sistema bi bilo oblikovanje strateškega načrta s precej drugačno vsebino od vsebine GG-načrta GGO verjetno smiselno, treba pa bi bilo poprej doreči smiselnost takega početja, saj v slovenski politiki ni želje po decentralizaciji in oblikovanju pokrajin, v kateri bi reševali okoljska vprašanja, h katerim bi gozdarski strateški načrt največ prispeval. Nasprotno velja za GGOJ načrt, ki je kot samostojen dokument v sedanjem sistemu GGN nepotreben in bi bilo njegovo vsebino smiselno vključiti v GG-načrt GGE (Bernasconi, 1993; Kovač, 2004c).

Slovenija je edina država v Evropi, glede na površinsko majhnost ter ekonomsko moč njenega gozdarstva in nacionalnega gospodarstva pa najbrž tudi na svetu, ki za celotno ozemlje svojih gozdov izdeluje tri tipe načrtov. V gospodarsko in gozdarsko zelo razviti Avstriji (Preglednica 2) zakonodaja določa samo izdelavo načrtov razvoja gozdov,

imenovanih Waldentwicklungsplan (BMLFUW, 2015), GG-načrti za posesti in obrate pa ne glede na velikost površine in lastniški status ostajajo prostovoljni. V Italiji je izdelava GG-načrtov za gozdove predpisana s pokrajinsko zakonodajo. Načrti se večinoma zahtevajo za državne/pokrajinske gozdove in za gozdove lokalnih skupnosti (EC/DG-ENV, 2014).

V Švici kantoni razvijajo različne načrtovalske sisteme. V primerjavi s slovenskimi sta skupni lastnosti načrtov enostavnost in majhen obseg; po navadi obsegajo poglavja, kot so pravni okvir, načrtovalski postopek, stanje gozdov ter cilji/strategije za gospodarjenje s funkcijami gozdov. Kanton Bern, katerega površina znaša 6000 km², ima enostopenjski sistem in z regionalnim načrtom gozdov (Regionaler Waldplan) zajema vse gozdove (VorKWaG, 2012). Načrt ni enoten, ampak je sestavljen iz 28 prostorskih celot. Nekateri kantoni (Zürich, Zug, Thurgau, Baselland) razvijajo dvostopenjski hierarhični sistem gozdarskega načrtovanja, ki praviloma obsega okvirni gozdni prostorski načrt (Waldentwicklungsplan) in gospodarske načrte gozdnih obratov (Waldwirtschaftsplan). Osnova gozdnim prostorskim načrtom so participativno določene funkcije gozdov, načrti pa so za oblast zavezujoči (KWaG, 1998; Bachmann, 2003). Tretja skupina kantonov razvija samo načrte obratov, posamezni kantoni pa so še vedno brez njih.

Na Švedskem od deregulacije gozdarske zakonodaje l. 1994 z zakonodajo ni predpisan noben GG-načrt (EC/DG-ENV, 2014), niti nacionalni gozdni program. Na drugi strani Finska sestavlja dolgoročne velikoprostorske načrte za upravljanje z naravnimi viri, ki so v lasti države (kopno, vode).

Posamezne nemške dežele pripravljajo sektorske gozdarske okvirne načrte (Forstlicher Rahmenplan), ki so del deželnih strateških načrtov, gospodarske načrte pa za javne gozdove nad določenim površinskim pragom. Francija na ravni administrativnih regij izdeluje večletne načrte razvoja gozdov (DRAAF H-N, 2012 - 2016), na operativni ravni pa načrte za gospodarjenje z državnimi gozdovi in gozdovi lokalnih skupnosti (CforFr, 2017). Španski zakon o gozdovih in zakoni avtonomnih skupnosti določajo izdelavo GG-načrtov za vse gozdove v državi, pri čemer

Preglednica 2: Pregled načrtovalskih sistemov v nekaterih državah (Tittler in sod., 2001, WaG 1991, LWaldG 1995, BayWaldG 2001, EC/DG-ENVV 2014)
 Table 2: Overview of planning systems in some countries (Tittler et al., 2001, WaG 1991, LWaldG 1995, BayWaldG 2001, EC/DG-ENVV 2014)

Država	Višja raven Ime načrta/odgovornost	Višja raven Prostorski okvir/vseбина	JD/Z	Nižja raven Ime načrta/odgovornost	Nižja raven Prostorski okvir/vseбина	JD/Z
Avstrija	Waldentwicklungsplan (Načrt razvoja gozdov); deželna oblast v sodelovanju z deželnim gozdarskim uradom	vsi gozdovi države, 83 delnih načrtov okrajev (Bezirkov); 4 funkcije gozda; proizvodna, zaščitno-varovalna, hig. zdr. funkcija, prostočasna	O/O	Waldfachplan – gozdarski načrt za gozdove; obrabi, lastniki – zasebniki	obrat (Betrieb), posest; sestojni podatki, opis gozdov, LZ, prirastek, cilji, konkretizacija funkcij, turizem	P/P
Česka	regionalni načrti razvoja gozdov	vsi gozdovi države po regijah	O/O	gozdnogospodarski načrti		O/O*
Francija	regionalni načrti razvoja gozdov (Plan Pluriannuel Régional de Développement Forestier)	celotno ozemlje po administrativnih regijah	O/O	enostavni načrti za gospodarjenje z gozdovi (Plan simple de gestion)		O/O*
Finska	Natural resource management plan – Upravljaljski načrt za gospodarjenje z naravnimi viri; Landscape plan – krajinski načrt		O/O	načrt GG enote (FMU)		P/P
Italija	–	–	–	gozdnogospodarski načrti		O/O*
Nemčija / Baaden Wuert- temberg	Forstliche Rahmenplan – Dolgoročni gozdarski strateški načrt; višji gozdarski urad v sodelovanju z lokalnimi gozdarskimi uradi	celotno ozemlje gozdov; razvoj strategij za ohranjanje in krepitev funkcij gozda; načrt je sestavni del strateškega načrta regije; občina (Gemeinde); podrobna karta funkcij gozda; skupaj s kmetij- skim delom je ta načrt osnova za načrt zazidalnih območij občine	O/O	Wirtschaftsplan – Gospodarski načrt in Betriebsgutachten – Poenostavljeni gozdarski načrt; načrti so obvezni za gozdove, s katerimi gospodarja oseba javnega prava. Ministrstvo lahko z uredbo odre- di izdelavo načrtov ali poenostavljenih načrtov tudi v zasebnih gozdovih (površina 30–100 ha in več)		O/O*
Nemčija / Bavarska	Waldfunktionsplan – Strokovna osnova za dolgoročni gozdarski stra- teški plan; višji gozdarski urad v sodelovanju z lokalnimi gozdarskimi uradi	celotno ozemlje dežele; 4 funkcije gozda; proizvodna, varovalna, prostočasna, biotska pestrost	O/O	Wirtschaftsplan – Gospodarski načrt (P > 100 ha); Forstbetriebsgutachten – poenostavljen GG načrt (P 5 - 100 ha)	analiza stanja, analiza dosedanjega gospodarjenja, načrtovanje prihodnjega gospodarjenja (površina, lesni fondi, sestoji, funkcije gozda, zdravje gozda), revirna knjiga, Natura 2000, financiranje	O/O*

Norveška	ni predpisanih načrtov		P/P	ni predpisanih načrtov		P/P
Slovaška	-	-		Načrt GGE		O/O
Švica	različno po kantoni: Waldentwicklungsplan (Načrt razvoja gozdov) ali Regionalerwaldplan (Regionalni načrt gozdov); - Kantonalne uprave za gozdove in naravne hazarde (Amt für Wald und Naturgefahren). Načrti so dveh vrst: prostorski načrti razvoja gozdov in klasični načrti razvoja gozdov	vsi gozdovi kantona; - hierarhično dvonivojsko načrtovanje, enonivojsko; 4 funkcije gozda; proizvodna, zaščitna, biotska pestrost, prstočasna	O/O	Wirtschaftsplan – Gospodarski načrt; obveznost načrta kantonalna zakonodaja ureja različno	obrat (Betrieb); sestojini podatki, opis gozdov, LZ, prirastek, cilji, posek, sestoji, konkretizacija funkcij. Od kantona do kantona različno. V kantonu Bern so ti načrti prostovoljni.	O/O*, P
Švedska	ni predpisanih gozdarskih načrtov; izdelujejo krajske načrte za območja z veliko vrednostjo in diverziteteto		P/P	ni predpisanih načrtov		P/P
Kanada / Quebec	Land use plan – Krajinska zasnova; pripravi provincialna uprava; General forest management plan – Strateški načrt GG enote; pripravi industrija	kronski in provincialni gozdovi	O/-	petletni načrti GG enot; letni načrti GG enote;		O/P
Kanada / Ontario	Land use plan – Krajinska zasnova; pripravi provincialna uprava; Forest management plan – Strateški načrt GG enote; pripravi industrija	kronski in provincialni gozdovi	O/-	letni načrti GG enote (načrt del po manjših enotah)		O/P
Rusija	GG in razvojni načrt – pripravi oblast, plača industrija		O/-	letni sečni načrti – pripravi oblast, plača industrija		O/-
ZDA / Tennessee	(strateški) gospodarski načrt za gozdove	nacionalni in državni gozdovi	O/P	gozdnogospodarski načrt		O/P

Opomba: J = javni; D = državni; Z = zasebni; O = obvezno; P = prostovoljno; * = za P pod površinskim pragom neobvezno;

se upoštevajo površinski pragi (Priloga 1; EC/DG-ENV, 2014).

Slovaška izdeluje GG-načrte GGE za vse gozdove v državi, poleg njih pa vsakih pet let še sinteze načrtov GGE. Češka sestavlja za vse gozdove regionalne načrte razvoja gozdov, GG-načrte za GGE in posesti pa za javne in zasebne gozdove, pri čemer je v primeru zasebnih gozdov predpisan površinski minimum (UHUL CZ, 1995).

Površinski minimum, pod katerim izdelava GG-načrtov ni potrebna za zasebne gozdne posesti, poznajo številne evropske države; v Bolgariji znaša 2 ha, v Romuniji 30 ha, na Češkem 50 ha (Subotsch-Lamande in Chauvin, 2012; EC/DG-ENV, 2014), v Franciji 25 ha, na Bavarskem 5–100 ha, v Baaden Wuerttembergu 30–100 ha. V Švici so najmanjše površine po kantonih različne in znašajo 50 ha v Zuerichu (KWaV, 1998), 40 ha v Graubündenu, 20 ha v Aargauu (AWaV, 2009). Tudi v Španiji so minimi različni po avtonomnih pokrajinah. Konvencionalne GG-načrte GGE (angl. Forest management unit plan; nem.; Betriebsplan) ali obratov večinoma sestavljajo za večje zasebne posesti ter za državne in javne gozdove, za manjše posesti pa države poznajo tudi poenostavljene gozdarske načrte.

Poenostavitev sedanjega sistema GGN je za Slovenijo nujnost. Našteti primeri, ki izhajajo iz velikih in majhnih držav, dokazujejo, da je gospodarjenje z gozdovi mogoče izvajati z bistveno manj zapletenimi sistemi, ki so bolj sprejemljivi tudi po ekonomski strani (prim. tudi Tittler in sod., 2001; Subotsch-Lamande in Chauvin, 2012). Rešitve je treba iskati v določitvi najmanjše gozdne površine, za katero bo načrt še obvezen in v smiselni kombinaciji tipov načrtov, med katerimi mora obstajati dopolnjevanje z informacijami. Pri tem je smiselno upoštevati dejstvo, da se z večjo kompleksnostjo sistema GGN (npr. številom ravni) večja tudi število pomanjkljivosti (večja izguba informacij, slabše doseganje ciljev, manj učinkovita kontrola).

4.2 K večji učinkovitosti načrtovanja

4.2 Toward better planning efficiency

Kljub pomanjkanju kvantitativnih kavzalnih analiz, ki bi razloge neučinkovitosti načrtov potrdile bolj nedvoumno, se zdi, da je za neučinkovitost kriv splet dejavnikov, med katerimi

velja izpostaviti predvsem racionalni sistem vodenja, veliko nasičenost z načrti in normativnost, nedemokratskost načrtovalskega postopka in razpršenost lastništva.

Hierarhični sistem vodenja od zgoraj navzdol je v literaturi znan tudi kot racionalni model planiranja (Bryson, 2011; Arts, 2012). Za ta model, ki v prvem koraku predpostavlja racionalno ravnanje strateškega akterja (vodje), velja, da je uspešen in učinkovit samo, če je na vseh ravneh odločanja in načrtovalskih ravneh, od vseh vpletenih, popolno strinjanje z odločitvami (Bryson, 2011). Empirične raziskave v velikih sistemih, kot so šolstvo (Fullan, 1994), vojska (Roberts in Wargo, 1994) in nevladne organizacije, kažejo, da racionalni sistemi zaradi neenotnega razumevanja vsebine, spreminjanja odločitev posameznikov (ki imajo vpliv in avtoriteto), po navadi ne delujejo (Hajer, 2003; Bryson, 2011). Zato znanost za take sisteme že več kot dve desetletji razvija demokratične načine upravljanja, kot so modeli mreženja, komunikacijskih strategij, političnega odločanja itn. (Bouwma in sod., 2010; Bryson, 2011). Kljub razlikam nobena izmed družin modelov ne zavrača deležnikov. Slednji imajo v sistemu odločanja, še zlasti pri razvoju strategij (ciljev, usmeritev, ukrepov), zelo pomembno vlogo. Za strategije namreč velja, da morajo imeti za javnost pomembno vrednost, so tehnično in administrativno izvedljive/uresničljive, politično sprejemljive za vse ključne deležnike, so v soglasju s filozofijo in temeljnimi vrednotami organizacije (zavoda, oblasti, podjetja) in vseh tistih (npr. lastnikov gozdov, koncesionarjev), ki so jim kot orodje namenjene. Prav tako morajo biti strategije etične, moralne in zakonite. Pri tem je pomembno zaporedje lastnosti, saj le-to npr. določa, da sta legitimnost in uresničljivost nad zakonom ali političnim projektom (Bryson, 1988; Bryson in Roering, 1988; Bryson, 2011). Iz zapisanega sledi, da je približanje načrtovanja deležnikom imperativ.

Naslednji dejavnik, ki šibi sedanji sistem GGN, je velika stopnja normativnosti. Z vidika teorije strukturalizma (Sewell Jr, 1992; Warren, 2005; Allmendinger, 2009) sedaj vzpostavljena razmerja med institucijami sistema (pravila, doktrine služb) in posameznikom (ideje) dušijo kreativnost tako pri iskanju rešitev za probleme

kot pri vsakodnevnem gospodarjenju z gozdovi. Lep primer so doktrine o sonaravnem, ekološkem, domačem (malopovršinsko gospodarjenje z gozdovi na celotni površini države, pretežno naravno pomlajevanje, vsa Slovenija en sam park, samo domače drevesne vrste in provenience ter nič tujih niti njihovih plantaž). Le-te ne prihajajo v gozdarsko prakso kot blagovne znamke ali dobre prakse, v katere se verjame ali ne in se jih v skladu z njihovimi prednostmi izbira (npr. možnost vzgoje sestojev duglazije ali črnega oreha kot nadomestilo za smrekove in hrastove), ampak kot zakonske ali doktrinarne zapovedi oz. omejitve. Izjemna normativnost in togost se kaže tudi v primeru večnamenskosti; v nasprotju s preostalo Evropo, v Sloveniji verjetno ni primera, kjer bi se lastnik v svojem gozdu lahko odločal, ali bo dohodek pridobival s trženjem gozdnega poligona za npr. gorsko kolesarjenje, motokros, motorne sani, lovom, namesto s pridelavo drv in drugega lesa.

Drugi vidik normativnosti je nasičenost stroke z načrti. Po zelo konzervativni oceni je treba v državi v desetih letih mora izdelati od 14.200 do 18.850 načrtov (Preglednica 3). Nasičenost sama priča, da take količine načrtov ni mogoče izdelati s konsenzom ključnih deležnikov, naj so načrtovalski postopki še tako demokratični.

Za demokratično načrtovanje je potreben tudi čas. Izkušnje iz tujine kažejo, da je za izdelavo pomembnejših regionalnih načrtov potreben čas dveh do treh let. Gozdarji v deželi Baaden-Wuerttemberg za participativno izdelavo smernic za gospodarjenje z gozdovi v območjih Natura 2000 potrebujejo dve do tri leta (Schabel, 2016: ustna informacija). Enako dolg čas potrebujejo za sestavo regionalnih načrtov gozdov (WEP) tudi gozdarji v Švici (primeri kantonov Zug, Zürich, Bern). Tudi v ZDA načrte za javne gozdove (nacionalne in

državne) in parke pripravljajo več let. Iz navedb sledi, da bo treba v prid demokratičnosti načrtovanja tudi v Sloveniji računati z bistveno daljšim časom izdelave načrtov, njemu pa bo moral biti prilagojen obseg načrtovanja. Več demokracije v načrtovanju pomeni tudi dražjo izdelavo načrta. Pri tem velja ocena, da se bo vsaj del stroškov povrnil z nižjimi stroški izvajanja načrta (nič oz. malo tožb, pritožb) in s pričakovano visoko realizacijo načrt, zaradi zaupanja akterjev v sam načrtovalski proces.

Zadnji razlog za majhno učinkovitost je razpršenost gozdne posesti, ki je značilna za zasebni in državni sektor. V zasebnem sektorju so jo povzročale dedna zakonodaja (ki je delno pogojena zgodovinsko) ter nespametna zemljiška politika prejšnje socialistične republike in sedanje države. Če je prva gozdno posest drobila z zemljiškim maksimumom za kmete in nekmete (prim. Drnovšek, 2016), je druga, zaradi neobstoja gozdarske zemljiške politike, razdrobljenost pozabila zaokroževati. Zaradi škodljive zemljiške politike in tudi politične doktrine lastniško mešanih GGE je v državi od 233 GGE samo deset lastniško čistih; od teh devet državnih (24.517 ha) in ena zasebna (2.222 ha). V preostalih GGE ima država 227.546 ha gozdov, v vsaki povprečno 1.025 ha. V 21 GGE ima država do 3 % površinski delež (povprečno 64 ha/GGE), v 107 GGE pa je njen delež manjši od 10 % (skupaj 30.214 ha). V teh GGE je realizacija poseka znašala 79 %. Nadalje: na 24.960 ha državnih gozdov realizacija poseka ni dosegla 20 %, na 13.500 ha pa je bila manjša od 10 %. Vsemu na rob v razmislek še, da bi država z aktivno politiko zaokroževanja svoje posesti z ugodnim odkupom ali ugodno zamenjavo 11.290 ha gozdov (zasebnih in gozdov lokalnih skupnosti v tistih GGE, kjer njen delež znaša od 99.99 do

Preglednica 3: Ocena števila načrtov v gozdarstvu (desetletno obdobje)

Table 3: Evaluation of number of plans in forestry (ten year period)

Tip načrta	Število načrtov / 10 let
GGN območne enote + LUO	29 (14+15)
GGN gozdnogospodarskih enot*	232
Načrti GGOJ (60-80 načrtov v GGE)	13920-18560
Op.: Ocena je konzervativna! LUO = lovsko upravljavsko območje. Z upoštevanjem povprečne površine odseka 25-30 ha bi bilo število načrtov GGOJ bistveno večje.	

70.00 %) lahko oblikovala dodatnih 26 čistih GGE enot, s čimer bi se površina državnih gozdov v 35 čistih GGE povečala na 105.050 ha.

Zaokroževanje gozdne posesti kaže z različnimi ukrepi (npr. z vezavo subvencij na velikost aktivno upravljanega gozdnega kompleksa; ugodnimi posojili za odkup gozdne posesti, ob zavezi, da bo gospodarjenje aktivno) podpreti tudi v zasebnem sektorju. V njem ima 91 % vseh lastnikov posest, manjšo od 10 ha, kar je 39 % nacionalnih gozdov (Pezdevšek Malovrh, 2013). Upošteva precej verjetno dejstvo, da povprečno gospodarstvo v tem velikostnem razredu pridobiva nekaj sortimentov in drv na leto (za lastne potrebe ali trg), takih posesti ni smiselno vključevati v sistem GGN (Slika 3).

Razdrobljena posest odpira tudi vprašanje smiselnosti lastniško mešanih GGE in izdelovanja načrtov zanje. Osnova za trditev je dvom v ekonomsko in strokovno učinkovitost modela enovitega gospodarjenja z gozdovi. Odkar je bil s ciljem podružbljanja proizvodnje zasebnih gozdov uveden ta model (Pipan, 1962), učinkovitost, razen politično (Winkler, 1983), ni bila potrjena z nedvoumnimi dokazi. Razlike med sektorjema so namreč nepremostljive in so posledica različnih

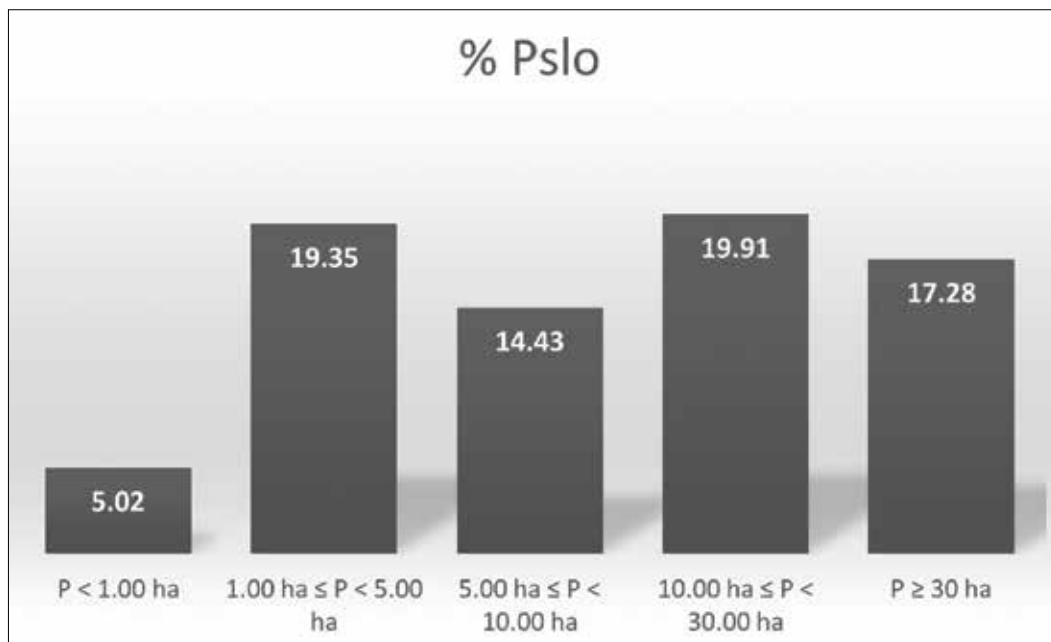
ciljev. Izpostaviti kaže še dejstvo, da se enovitemu gospodarjenju z gozdovi gozdarsko razvite države izogibajo zaradi različnosti ciljev in preprečevanja korupcijskih ravnanj (npr. koriščenje internih informacij).

5 SKLEP

5 CONCLUSION

Slovensko gozdarstvo je v dolgih 50-ih letih izčrpalo vse možnosti nadaljnje uporabe obstoječega sistema GGN. Čeprav je sprva (kljub prisili) verjetno pripomogel k izboljšanju stanja gozdov in pregleda nad njim (Pipan, 1955, 1962, 1967, 1969; Funkl, 1979), sistem zaradi neustrezne zgradbe, neznanih uporabnikov načrtov ter premajhne konkretnosti informacij in njihove prilagojenosti vsebinam že nekaj časa izgublja pomen. Ker ga zaradi prenasičenosti z informacijami in številom načrtov ni mogoče več sistemsko nadgrajevati, ga je treba nadzorovano opustiti in nadomestiti z novim. Vsako dopolnjevanje ali uvajanje novosti (npr. participativnosti) bi namreč sprožalo nove težave.

Slovensko gozdarstvo in lastniki gozdov so že vsaj 25 let ujetniki preobsežnega in prenormiranega sistema načrtovanja. Za izboljšanje

Slika 3: Lastniška struktura gozdov (P v ha)

Figure 3: Forest ownership structure (P /area/ in ha)

stanja gozdov ni potreben sistem, ki tistim, ki ga potrebujejo, vsebinsko ne prinaša dosti, niti ne sistem, ki bi gozdove varoval pred škodljivimi namerami samih lastnikov in bi jim torej bil predvsem palica in pridiga (Brukas and Sallnäs, 2012; Kovač, 2014b). Slovensko gozdarstvo in lastniki gozdov potrebujejo sistem gozdarskega načrtovanja, ki jim bo pomagal pri reševanju okoljskih, prostorskih in klasičnih gozdarskih problemov in težav v njihovih okoljih, bo družbeno sprejemljiv in bo z vidika informacijske vrednosti v skladu z ekonomskimi pričakovanji.

Za zaključek: v nasprotju s celotnim dose-danjim časom, ki posodobitvi sistema GGN ni bil naklonjen, naj pri odločanju o poti naprej prevladajo razum, pogum in predvsem motto *Errare humanum est, perseverare autem diabolicum* (Motiti se je človeško, vztrajati v zmoti pa je hudičevo; Seneka ml.).

6 POVZETEK

Prispevek je omejen na analizo sedanjega načrtovalskega sistema. Povezave med načrti GGO in GGE ter GGOJ načrti so bile raziskane s pomočjo zakonskih predpisov in logičnega diagrama. Pri tem je bil diagram stvarnega poteka informacij vzporejen z diagramom poteka v teoretičnih hierarhično organiziranih sistemih. Dodatno so bile povezave med tipi načrtov ocenjene še s pomočjo presoj osnutkov načrtov. Realizacija poseka, gojitvenih in drugih del za minulo ureditveno obdobje je bila analizirana s pomočjo podatkovne baze, ki je bila izdelana s pregledom vseh, v l. 2016 veljavnih GG-načrtov GGE. Izmed lastnosti SGGN so bile podrobno analizirane organizacijsko-tehnične, vsebinske in postopkovne lastnosti vseh treh vrst načrtov, t.j. njihove glavne vsebine, medsebojne odvisnosti in povezanosti (hierarhičnost, konsistentnost) ter kakovost samih vsebin načrtov. Primernost vsebin in postopkov načrtov je bila analizirana s primerjavo zaželenih in dejanskih lastnosti GG-načrtov, pri čemer je bil seznam zaželenih lastnosti načrtov narejen s pomočjo razpoložljive znanstvene in strokovne literature ter učnih skript.

Analiza je razkrila, da je zgradba sistema nedorečena. Sistem sestavljajo GG-načrti GGO, GGE in izvedbeni GGOJ-načrti GGE. Z vidika

organiziranosti sistem sledi prostorski, načrtovalski in upravljavsko-informacijski hierarhiji; GG-načrt GGO obravnava veliko krajino in za usmerjanje stratumov in funkcij gozdov navaja cilje, usmeritve in ukrepe, načrt GGE obravnava srednje veliko krajino in za gozdove v njej navaja taktično-operativne cilje, usmeritve in ukrepe, GGOJ načrt pa majhno krajino ali ekosisteme (sestoje) in zanje navaja operativne ukrepe. Izmed vseh tipov načrtov je z vidika hierarhij nedvoumna le vloga taktično-operativnega GG-načrta GGE. Strateške načrte naj bi odlikovale vsebinske in postopkovne lastnosti (Preglednica 1), ki jih načrt GGO nima. Tako za ta načrt ni definiranih strateških problemov niti generičnih strategij, prav tako le-ta ne podaja funkcionalnih strategij za reševanje problemov na nižjih prostorskih enotah, kot so GGE. Načrt GGO ni ustrezen niti s procesnega vidika, saj ne vključuje demokratičnega dialoga z deležniki, niti o njegovi vsebini ni konsenza. Na drugi strani ni jasna niti vloga načrta GGOJ, saj že načrt GGE oz. njegovi obrazci navajajo dovolj podrobne ukrepe za razvoj sestojev v odsekih.

Za sistem je tudi značilno, da med načrti GGO in GGE ni neposrednega stika, da informacijski in komunikacijski tok tečeta v nasprotnih smereh, šibka pa je tudi vsebinska povezanost načrtov. Nadalje, kakovost načrtov ni zavirljiva, prav tako le-ti nimajo jasno določenih ciljnih uporabnikov. Velika slabost sedanjega sistema GGN je tudi njegova prenormiranost. Kot tak sistem omejuje iskanje kreativnih rešitev za probleme, duši pa tudi individualno pobudo. Zaradi prenormiranosti in prevelike nasičenosti z načrti obstoječi sistem ne dopušča uvajanja novosti, kot so npr. participativno načrtovanje, drugačen način vodenja, saj jih v tako obsežnem sistemu ne bi bilo mogoče izvajati.

Slovensko gozdarstvo ima zapleten in razkošen načrtovalski sistem, ki je logičen z vidika prostorske hierarhije, ne pa tudi načrtovalske. Z vidika popolnosti sistema bi bilo smiselno oblikovanje strateškega načrta s precej drugačno vsebino od vsebine GG- načrta GGO. Nasprotno velja za GGOJ načrt, ki je kot samostojen dokument v sedanjem sistemu nepotreben in bi bilo njegovo vsebino smiselno vključiti v načrt GGE.

Slovenija je edina država v Evropi, ki vse tri tipe načrtov izdeluje za celotno ozemlje svojih gozdov. V gospodarsko in gozdarsko zelo razvitih državah

zakonodaja po navadi ni tako toga in predpisuje načrte za državne gozdove, v zasebnih pa upošteva minimalne velikosti posesti.

Slovensko gozdarstvo in lastniki gozdov so že petdeset let ujetniki preveč normiranega in preveč zapletenega sistema GGN. Za doseganje boljšega stanja gozdov in razvoja znanja zapleten sistem ni potreben in vsebinsko tudi ne prinaša dosti. Prav tako ni potreben sistem, ki bi gozdove varoval pred škodljivimi namerami njihovih lastnikov, saj so v preteklosti in tudi v času nove države dokazali, da jih izkoriščajo v skladu z dobrimi praksami in zakonodajo. Slovensko gozdarstvo in lastniki gozdov potrebujejo sodoben sistem GGN, ki jim bo pomagal pri reševanju gozdarskih, okoljskih in naravovarstvenih problemov, bo družbeno sprejemljiv in bo z vidika informacijske vrednosti v skladu z ekonomskimi pričakovanji.

6 SUMMARY

The article is limited to the analysis of the current planning system. We investigated the links among the forest management region (FMR) plans, forest management unit (FMU) plans, and silvicultural plans using legal regulations and logic diagram. Thereby, the factual information flowchart was compared to the flowchart of the theoretical hierarchically organized systems. Additionally, links among FMR, FMU, and silvicultural plans were also evaluated using the plan draft judgments. The realization of the felling, silvicultural and other tasks for the past regulation period has been analyzed using the database, made by examination of all forest management FMU plans valid in 2016. Among the features of the system of forest management planning (SFMP), organizational, technical, contents, and procedural features of all three plan sorts, i.e. their main contents, correlations and connections (hierarchy, consistency), and quality of the plan contents were analyzed in detail. Adequacy of the plans' contents and procedures was analyzed by comparison of the desired and factual features of the FM plans, whereby the list of the desired plan features was made using the available scientific and professional writings and lecture notes.

The analysis has shown that the system structure is inconsistent. The system consists of FM plans of FMR-s, FMU-s, and silvicultural plans.

From the organization viewpoint, the system follows spatial, planning, and managing-informational hierarchy; FM plan of FMR deals with a large landscape and lists goals, focuses, and actions for directing forest strata and functions; FMU deals with a medium-sized landscape and lists tactical-operative goals, focuses, and actions for the forests in it; silvicultural plan deals with a small landscape or ecosystems (stands) and lists operative actions for them. From the viewpoint of the hierarchy, the role of the tactical-operative FM plan of a FMU is the only unambiguous one of all plan types. Strategic plans should excel by contents and process features (Table 1), not fulfilled by the FMR plan. Thus strategic problems or generic strategies are undefined for this plan, and it does not offer functional strategies for solving problems in the lower spatial units like FMU. Furthermore, FMR plans are inappropriate from the process viewpoint, since it neither includes a democratic dialogue with stakeholders nor is there consent about its contents. On the other hand, the role of FM silvicultural plan is unclear, since the FMU plan or its forms list sufficiently detailed actions for the development of the stands in the sectors. Moreover, it is characteristic for the system, that there is no direct contact between the FMR and FMU plans, that information and communication flow run in opposite directions and that contentual connection is weak. Furthermore, quality of the plans is not enviable, and their target users are not clearly defined. A major weakness of the present FMP system is also its over-regulation. Such system restricts the search for creative problem solutions and suppresses individual initiative. Due to over-regulation and over-saturation with plans, the present system does not allow introduction of novelties, e.g. participative planning and different management manner; in such an extensive system, novelties could not be carried out.

Slovenian forestry has a complicated and luxurious planning system, logical from the viewpoint of spatial hierarchy but not from planning one. From the perspective of system completeness, it would make sense to prepare a strategic plan with contents, considerably differing from the contents of FMR's FM plan. Opposite is true for the silvicultural plan, which is unnecessary as an

individual document in the present system and whose contents could reasonably be integrated into FMU's FM plan.

Slovenia is the only European country that makes all three plan types for the entire area of its forests. In countries with highly developed economy and forestry, the legislation is usually less rigid and commands plans for state owned forests while taking into account minimal property size in private forests.

Slovenian forestry and forest owners have been confined by the over-regulated and over-complicated FMP for fifty years. To achieve a better forest condition and knowledge development, a complicated system is unnecessary and does not bring much in terms of contents. A system protecting forests from harmful intentions of their owners is also not necessary, since both in the past and in the time of independent country the owners have proved they can handle the forests. Slovenian forestry and forest owners need a modern FMP system, which will help them solving forestry, environmental, and ecological problems, which will be socially acceptable and will be, from the viewpoint of information value, in accordance with the economy expectations.

7 ZAHVALA

7 ACKNOWLEDGEMENT

Pretežni del študije je nastal v mojem prostem času (iskanje, branje in študij več kot 2.000 strani znanstvenih, strokovnih in zakonodajnih besedil, napisanih v več jezikih), neznaten (270 ur) v okviru JGS 4 Razvijanje in strokovno usmerjanje informacijskega sistema za gozdove, ki jo financira MKGP. Iskreno se zahvaljujem nekdanji sodelavki Saši Vochl za pregled vseh veljavnih GG-načrtov GGE in hkratno oblikovanje datoteke, potrebne za analizo gozdnih površin in preverbo realizacije poseka ter sodelavcu Juretu Žlogarju za oblikovanje slik. Zahvala velja tudi več kolegom, ki so prebrali zgodnje verzije tega prispevka in mi dali koristne pripombe in napotke za njegovo izboljšavo.

8 VIRI

8 REFERENCES

- Abbott A. 1990. Conceptions of time and events in social science methods: Causal and narrative approaches. *Historical Methods: A Journal of Quantitative and Interdisciplinary History*, 23: 140–150.
- Allmendinger P. 2009. *Planning theory*. Palgrave Macmillan: 270 str.
- Ammer C. Puettmann K., 2009. Waldbau, quo vadis? – Waldbewirtschaftung zwischen Funktionenorientierung und Multifunktionalität. The road ahead of forest stand management – single or multiple management objectives? *Forstarchiv*, 80: 90–96.
- Anko B. 1998. Krajniskoekološka izhodišča tipizacije gozdnate krajine. *Zbornik gozdarstva in lesarstva*, 57: 153–206.
- ARSO 2014. Podnebne spremembe v Sloveniji. 1. poročilo (različica 2). RS, Ministrstvo za okolje in prostor, Agencija RS za okolje, Ljubljana. (http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/podnebne_spremembe/porocilo_podnebne_spremembe1_2.pdf)
- Arts B. 2012. Forests policy analysis and theory use: overview and trends. *Forest Policy and Economics*, 16: 7–13.
- AWaV 2009. Verordnung zum Waldgesetz des Kantons Aargau (AWaV). 931.111, Aarau (<https://gesetzsammlungen.ag.ch>).
- Bachmann P. 2003. Changes in Swiss forest management and in forest planning. V: Bončina A. (Ur.) *The 21st Forestry Study Days*. Ljubljana 27–28 March, Slovenia. University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Forestry and Renewable Forest Resources: 53–64.
- Bachmann P. 2005. *Forstliche Planung I, II, III*. Skript für die Lehrveranstaltungen. Zürich, ETH Zürich.
- BayWaldG, 2001. Waldgesetz für Bayern. (<http://www.www1.ff-bessenbach.de/index.php/downloads/send/2-download/14-waldgesetz-fuer-bayern-baywaldg>)
- Bernasconi A. 1993. Betriebsplan über die Waldungen der Personalwaldkorporation Lyss: 47 s. Npublicirano.
- BMLFUW 2015. Nachhaltige Waldwirtschaft in Österreich; Österreichischer Waldbericht 2015. Wien, Republik Österreich, Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft: 157 str.
- Bončina A. 1996. Oblikovanje gospodarskih razredov in kakovost gozdnogospodarskega načrtovanja. *Zbornik gozdarstva in lesarstva*, 50: 161–173.

- Bončina A. 2000. Načelo trajnosti v gozdarskem načrtovanju. Zbornik gozdarstva in lesarstva, 63: 279–312.
- Bončina A. 2003a. Nekatere aktualne naloge v razvoju urejanja gozdov v Sloveniji. V: Bončina A. (Ur.) The 21st Forestry Study Days, Ljubljana 27-28 March, Slovenia. Ljubljana, University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Forestry and Renewable Forest Resources: 257–270.
- Bončina A. 2003b. Regional forest management plans and developmental perspectives of Slovenian forestry: conference proceedings. The 21st Forestry Days, 27-28 March 2003. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška Fakulteta: 270 str.
- Bončina A. 2004 (Ur.). Participacija v gozdarskem načrtovanju. Strokovna in znanstvena dela, 119, Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire: 153 s.
- Bončina A. 2008. Adaptivno upravljanje z gozdovi: aktualni vidiki in perspektive. Gozdarski vestnik 66, 7/8: 339–347.
- Bončina A. 2009. Urejanje gozdov: upravljanje gozdnih ekosistemov. Učbenik za študente univerzitetnega študija gozdarstva. Ljubljana: Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire: 359 str.
- Bouwma I.M., van Apeldoorn R., Kamphorst D.A. 2010. Current practices in solving multiple use issues of Natura 2000 sites: Conflict management strategies and participatory approaches. Wageningen, Alterra, the Netherlands.
- Brukas V. 2015. New world, old ideas—A narrative of the Lithuanian forestry transition. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 17, 4: 495–515.
- Brukas V., Sallnäs O. 2012. Forest management plan as a policy instrument: Carrot, stick or sermon? *Land Use Policy*, 29: 605–613.
- Bryson J.M. 1988. A strategic planning process for public and non-profit organizations. *Long range planning*, 21: 73–81.
- Bryson J.M. 2011. Strategic planning for public and nonprofit organizations: A guide to strengthening and sustaining organizational achievement. John Wiley & Sons: 547 str.
- Bryson J.M., Roering W.D. 1988. Initiation of strategic planning by governments. *Public Administration Review*, 48: 995–1004.
- Buchy M., Hoverman S. 2000. Understanding public participation in forest planning: a review. *Forest policy and Economics*, 1: 15–25.
- CforFr 2017. Code forestier (nouveau). Legifrance.
- Čas M., Jerina K., Kadunc A., Košir B., Kovač M., Kutnar L., Medved M., Pokorný B., Robek R. 2011. Zaključno poročilo presoj gozdnogospodarskih načrtov območij in lovskoupravljaljskih načrtov območij (2011–2020). Medved, M. (Ur.). Ljubljana, Gozdarski inštitut Slovenije.
- Čokl M. 1977. Merjenje sestojev in njihovega potenciala. Ljubljana, Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo: 292 str.
- Davis J.H., Schoorman F.D., Donaldson L. 1997. Toward a stewardship theory of management. *Academy of Management review*, 22: 20–47.
- Demartini C. 2014. The Evolution of the Concept of 'Management Control': Towards a Definition of 'Performance Management System'. V: Performance management systems. Springer: 9–54.
- DRAAF H-N 2012 - 2016. Plan Pluriannuel Régional de Développement Forestier de Haute-Normandie Rapport et annexes 2012–2016. Direction régionale de l'alimentation, de l'agriculture et de la forêt de Haute-Normandie. (<http://www.eure.gouv.fr/Politiques-publiques/Environnement/Politique-de-l-eau-et-de-la-nature/Nature/Foret/2012-2016-Plan-Pluriannuel-Regional-de-Developpement-Forestier-de-Haute-Normandie>).
- Drnovšek M. 2016. Pravna ureditev prometa s kmetijskimi zemljišči. Ljubljana, Univeza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Odd. za zootehniko: 104 str.
- EC 2011. Establishing conservation measures for Natura 2000 sites. Annex 2. Fact sheets on Natura 2000 Management Planning in the Member States – situation in 2011. Summary compilation of information Included in the countries' fact sheets of 2011. (<http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/conservation%20measures-Annex%202.pdf>)
- EC 2016. Fitness Check of the of the EU Nature Legislation (Birds and Habitats Directives). Commission Staff working document, SWD(2016) 472 final. Brussels, 16.12.2016. (http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/fitness_check/docs/nature_fitness_check.pdf).
- EC/DG-ENV 2014. Forest Management Plans or equivalent instruments. Summary of Member States' replies to the DG ENV questionnaire. European Commission, Directorate-general environment. Directorate B - Natural Capital. ENV.B.1 - Agriculture, Forests and Soil. (http://ec.europa.eu/environment/forests/pdf/fmp_table.pdf).
- FAO/UN 2015. FRA 2015 - Slovenia (country report). Rome, FAO/UN, Forestry Dept.
- Ficko A., Poljanec A., Bončina A. 2005. Presoja možnosti vključitve načrta za zasebno gozdno posest v zasnov gozdarskega načrtovanja. *Studia forestalia Slovenica - Strokovna in znanstvena dela*, 123: 119–135.
- Forest Europe 2017. Forest Europe. home page.

- Fullan M. 1994. Coordinating top-down and bottom-up strategies for educational reform. Systemic reform: Perspectives on personalizing education: 7–23. (<https://www2.ed.gov/pubs/EdReformStudies/SysReforms/fullan1.html>).
- Funkl L. 1979. Temeljne poteze v razvoju urejanja gozdov na Slovenskem. Gozdarski študijski dnevi 1977. Ljubljana, Samoupravna interesna skupnost za gozdarstvo Slovenije: 15–24.
- Garfi V., Cantiani P., Kovac M., Sansone D., Carraro G., Pavone N., Marchetti M. 2016. Italian and Slovenian forest governances within the International context. *Italian Journal of Agronomy*, 11: 1–175.
- Gašperšič F. 1991. Razmejitve med gozdnogospodarskim načrtovanjem ob izdelavi načrtov gospodarskih enot in gozdnogojitvenim načrtovanjem. *Gozdarski vestnik*, 49: 398–401.
- Gašperšič F. 1995. Gozdnogospodarsko načrtovanje v sonaravnem ravnanju z gozdovi. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, odd. za gozdarstvo: 170 str.
- Gašperšič F., Bončina A., Kotar M., Winkler I. 2001. Trajnostno, mnogonamensko in sonaravno gospodarjenje z gozdovi v Sloveniji, od deklaracije do resničnosti. *Gozdarski vestnik* 59, 9: 355–366.
- Gašperšič F. 2003. Gozdnogospodarska območja v Sloveniji v funkciji uresničevanja načela trajnosti: nastanek in nad 50-letni razvoj. V: Bončina A. (Ur.). *Regional forest management plans and developmental perspectives of Slovenian forestry: conference proceedings. The 21st Forestry Days, 27–28 March 2003*. Ljubljana, Biotehniška Fakulteta, Univerza v Ljubljani: 17–36.
- Gašperšič F. 2006. Osnove upravljanja gozdnih ekosistemov. Kontrolna metoda. *Studia Forestalia Slovenica*, 128: 170 str.
- Gašperšič F., Kotar M. 1986. Zaključno poročilo o območnih gozdnogospodarskih načrtih v Sloveniji. Ljubljana, Republiški komite za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano: 41 str.
- GIS, 2006–2017. Mnenja o osnutkih GG načrtov GGO in GGE ter o GG načrtih izdelana v letih 2005–2017. Ljubljana, Gozdarski inštitut Slovenije. Pojasnilo: Zaradi velikega števila mnenj so ta zaradi enostavnosti tu citirana kot eno delo. V *Sicris/Cobiss* zbirki so zavedena pod kategorijama 2. 13 in 2. 15. Strokovno menje o Vsa mnenja so dostopna v *Gozdarski knjižnici* in večinoma tudi na spletu.
- Gorry G.A., Morton M.S.S. 1989. A framework for management information systems. *MIT Sloan Management Review*, 30: 49 str.
- Grilc J. 1972. Gozdno gospodarstvo Bled urejuje gozdove po metodi stalnih vzorčnih ploskev. *Gozdarski vestnik*, 30: 63–65.
- Haberfellner R., Nagel P., Becker M., Büchel A., von Massow H., 1997. *Systems Engineering: Methodik und Praxis*. Zürich, Verlag Industrielle Organisation Zürich: 618 str.
- Hajer M. 2003. A frame in the fields: policymaking and the reinvention of politics. V: Hajer, M., Wagenaar, H. (Ur.). *Deliberative policy analysis: Understanding governance in the network society*, Cambridge University Press: 88–110.
- Haufler B.J., Crow T., Wilcove D., 1999. Scale considerations for ecosystem management. V: Szaro, N.C.J., W.T. Sexton, and A.J. Malk, (Ur.). *Ecological stewardship: a common reference for ecosystem management*. Oxford, Elsevier Science: 331–342.
- Hladnik D. 2000. Razvoj koncepta gozdnih inventur na Slovenskem. V: Potočnik I. (Ur.). *Nova znanja v gozdarstvu-prispevek visokega šolstva*. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire: 105–126.
- Hladnik D., Žižek Kulovec L. 2014. Consistency of stand density estimates and their variability in forest inventories in Slovenia. *Acta Silvae et Ligni*, 104: 1–14.
- Hočevar M. 1995. Dendrometrija - gozdna inventura: nelektorirano študijsko gradivo. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo.
- Hočevar M. 1997. Možnosti in zanesljivost ocene lesne zaloge in prirastka na podlagi popisa propadanja gozdov 1995/Possibilities and reliability of the growing stock and increment estimation based on the 1995 forest decline inventory. V: Robek R. (Ur.). *Proučevanje propadanja gozdov v Sloveniji v obdobju 1985–1995*. Ljubljana, Gozdarski inštitut, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo, Biotehniška fakulteta, Oddelek za lesarstvo: 93–118.
- Jancar-Webster B. 1998. Environmental movement and social change in the transition countries. *Environmental Politics*, 7: 69-90.
- Klopčič M., Jerina K., Bončina A. 2010. Long-term changes of structure and tree species composition in Dinaric uneven-aged forests: are red deer an important factor? *European journal of forest research*, 129: 277–288.
- Klopčič M., Simončič T., Ficko A., Bončina A. 2015. Pomen in zasnova gozdnogospodarskega načrtovanja: presoja in prednostne naloge. *Gozdarski vestnik*, 73: 187–196.
- Klůvanková-Oravská T., Chobotová V., Banaszak I., Slavikova L., Trifunovova S. 2009. From government to governance for biodiversity: the perspective of central and Eastern European transition countries. *Environmental Policy and Governance*, 19: 186–196.

- Kovač M. 2002. Large-scale strategic planning for sustainable forest development. (Doctoral dissertation, ETH Zurich). Zuerich, ETH Zuerich.
- Kovač M. 2003. Velikoprostorsko strateško načrtovanje za trajnostni razvoj gozdov (1. del). *Gozdarski vestnik*, 61: 403–421.
- Kovač M. 2004a. Velikoprostorsko strateško načrtovanje za trajnostni razvoj gozdov (2. del). *Gozdarski vestnik*, 62: 96–112.
- Kovač M. 2004b. Velikoprostorsko strateško načrtovanje za trajnostni razvoj gozdov (3. del). *Gozdarski vestnik*, 62: 146–162.
- Kovač M. 2004c. Velikoprostorsko strateško načrtovanje za trajnostni razvoj gozdov (4. del). *Gozdarski vestnik*, 62: 201–210.
- Kovač M. 2014. Analiza slovenskega koncepta načrtovanja, V: ZGDS, 2014, Načrtovanje v gozdarstvu - nujno orodje za usmerjanje razvoja in rabe gozda. Povzetki posveta. ZGDS, Ljubljana: 24 str.
- Kovač M. 2014b. Stanje gozdov in gozdarstva v luči Resolucije nacionalnega gozdnega programa. *Gozdarski vestnik*, 72: 59–75.
- Kovač M. 2015a. Mnenje o realizaciji gozdnogospodarskega načrta GGE Straža-Toplice (2008-2017). Ljubljana, Gozdarski inštitut Slovenije: 6 str.
- Kovač M. 2015b. Ukrepi za zagotavljanje ugodnega ohranitvenega stanja gozdnih habitatnih tipov in habitatov vrst: predlogi dobrih praks. *Gozdarski vestnik*, 73: 32–58.
- Kovač M. 2016. Nacionalna poročanja o gozdovih v izbranih evropskih državah in Sloveniji. *Geodetski Vestnik*, 60: 377–391.
- Kovač M. 2018. Gozdnogospodarsko načrtovanje v Sloveniji na razpotju: zgodovina gozdnogospodarskega načrtovanja (1. del): Neobjavljeno – oddano GV.
- Kovač M., Kušar G., Kutnar L., Robek R., 2008. Splošne pripombe na vsebino gozdnogospodarskih načrtov gozdnogospodarskih enot. Ljubljana, Gozdarski inštitut Slovenije: 12 str.
- Kovač M., Hočevar, M. 2009. Short Description of Forest Inventories and the Control Sampling Method Around the World and in Slovenia. V: Kovač, M. (Ur.). Control sampling method in Slovenia-history, characteristics and use. *Studia Forestalia Slovenica*, 134: 7–10.
- Kovač M., Kutnar L., Mali B., Hladnik D. 2012. Izboljšanje informacijske učinkovitosti gozdnogospodarskega načrtovanja in gozdarskega informacijskega sistema: Zaključno poročilo o rezultatih ciljnega raziskovalnega projekta V4-1070. Ljubljana, Gozdarski inštitut Slovenije: 33 str.
- Kovač M., Skudnik M., Hladnik D. 2017. Ocena trajnostnega gospodarjenja z gozdovi v Sloveniji. V: Bončina A., Ficko A., Klopčič M., Kovač M., Piškur M., Poljanec A., Simončič T., Šinko M. 2017. V4-1421 Presoja parametrov stanja in razvoja gozdov za namen uresničevanja ciljev Nacionalnega gozdnega programa. Poročilo raziskovalnega projekta. mmscr. Kutnar L., Zupančič M., Robič D., Zupančič N., Žitnik S., Kralj T., Tavčar I., Dolinar M., Zrnc C., Kraigher H. 2002. Razmejitve provenienčnih območij gozdnih drevesnih vrst v Sloveniji na osnovi ekoloških regij. *Zbornik gozdarstva in lesarstva*, 67: 73–117.
- Kutnar L., Veselič Ž., Dakskobler I., Robič D. 2012. Tipologija gozdnih rastišč Slovenije na podlagi ekoloških in vegetacijskih razmer za potrebe usmerjanja razvoja gozdov. *Slovene Professional Journal for Forestry*, 70: 195–214.
- Kutnar L., Dakskobler I. 2014. Ocena stanja ohranjenosti gozdnih habitatnih tipov (Natura 2000) in gospodarjenje z njimi /Evaluation of the Conservation Status of Forest Habitat Types (Natura 2000) and Their Forest Management. *Gozdarski Vestnik*, 72, 10: 419–439.
- KWaG 1998. Kantonales Waldgesetz, Zürich.
- KWaV 1998. Kantonale Waldverordnung.
- LWaldG 1995. Waldgesetz für Baden-Württemberg (Landeswaldgesetz - LWaldG) in der Fassung vom 31. August 1995. (<http://www.landesrecht-bw.de/jportal/?quelle=jlink&query=WaldG+BW&psml=bsbawueprod.psml&max=true&aiz=true>)
- Mölder A., Streit M., Schmidt W. 2014. When beech strikes back: How strict nature conservation reduces herb-layer diversity and productivity in Central European deciduous forests. *Forest Ecology and Management*, 319: 51–61.
- Musek J. 1997. Psihološke prvine narodne identitete in analiza slovenske samopodobe. V: Dušan Nečak (Ur.). Avstrija. Jugoslavija. Slovenija. Slovenska narodna identiteta skozi čas: 174–203.
- Pelkonen P., Pitkänen A., Schmidt P., Oesten G., Piussi P., Rojas E., 2000. Forestry in Changing Societies in Europe. SILVA Network at the University of Joensuu, Faculty of Forestry, Joensuu.
- Perko F. 2015. Gozdarsko načrtovanje moramo korenito spremeniti. *Gozdarski Vestnik* 73: 186.
- Pezdevšek Malovrh Š. 2013. Forest Land Ownership Changes in Europe: Significance for Management and Policy. Cost Action FP 1201. WG3 Forest Owner Related Policies. First Joint MC and WG Meeting. Sopron, 22-24 April, 2013 (PPT presentation).
- Pipán R. 1955. Urejanje gozdov v letih 1945–1954. *Gozdarski vestnik*, 13: 281–287.
- Pipán R. 1962. Gozdnogospodarska območja Slovenije. Ljubljana, Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo: 101 str.

- Pipan R. 1967. Nastanek in premagovanje notranjih protislovij na področju urejanja gozdov. Zbornik, 5: 121–151.
- Pipan R. 1969. Optimalna razdelitev Slovenije na gozdnogospodarska območja. Ljubljana, Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo Biotehniške fakultete Ljubljana: 179 str.
- Planinšek Š. 2016a. Mnenje o realizaciji gozdnogospodarskega načrta za GGE Goričko II (2009–2018). Ljubljana, Gozdarski inštitut Slovenije.
- Planinšek Š. 2016b. Mnenje o realizaciji gozdnogospodarskega načrta za GGE Lovrenc na Pohorju (2006–2015). Ljubljana, Gozdarski inštitut Slovenije.
- Planinšek Š. 2016c. Mnenje o realizaciji gozdnogospodarskega načrta za GGE Soča Trenta (2007–2016). Ljubljana, Gozdarski inštitut Slovenije.
- Planinšek Š., Pirnat J. 2012a. Predlogi za izboljšanje sistema funkcij gozdov v Sloveniji. Gozdarski vestnik, 70: 276–283.
- Planinšek Š., Pirnat J. 2012b. Zasnova meril in kazalnikov funkcij gozdov/Basis for criteria and indicators of forest functions. Gozdarski vestnik, 70: 348–357.
- Priscoli J.D. 2004. What is public participation in water resources management and why is it important? Water International, 29: 221–227.
- Pülz H., Hogl K., Kleinschmit D., Wydra D., Bas A., Mayer P., Palahi M., Winkel G., Wolfslehner B. 2013. Forest Governance in Europe: Issues at Stake and the Way Forward. European Forest Institute.
- Roberts N.C., Wargo L. 1994. The dilemma of planning in large-scale public organizations: the case of the United States Navy. Journal of Public Administration Research and Theory: J-PART, 4: 469–491.
- Sabatier P.A. 1986. Top-down and bottom-up approaches to implementation research: a critical analysis and suggested synthesis. Journal of public policy, 6: 21–48.
- Schlaepfer, R. 1997. Ecosystem-Based Management of Natural Resources: a Step Towards Sustainable Development. Occasional paper, 6. Zvolen, International Union of Forestry Research Organizations.
- Schlaepfer R., Gorgerat V., Büttler R. 2004. A Comparative Analysis between Sustainable Forest Management (SFM) and the Ecosystem Approach (EA). Report prepared for the Swiss Agency for Environment, Forests and Landscape, Swiss Forest Agency. Lausanne, Switzerland, Laboratory of Ecosystem Management, Swiss Federal Institute of Technology, Lausanne.
- Schütz J.P., Saniga M., Diaci J., Vrška T. 2016. Comparing close-to-naturesilviculture with processes in pristine forests: lessons from Central Europe. Annals of Forest Science, 73: 911–921.
- Scientists (Committee of Scientists) 1999. Sustaining the people's lands: recommendations for stewardship of the national forests and grasslands into the next century. U.S. Dept. of Agriculture.
- Sewell Jr. W.H. 1992. A theory of structure: Duality, agency, and transformation. American journal of sociology, 98: 1–29.
- Simončič T., Bončina A. 2015. Are Forest Functions a Useful Tool for Multi-objective Forest Management Planning? Experiences from Slovenia. Croatian journal of forest engineering, 36: 293–305.
- Sims C., Ando A., Shah P. 2017. Rules of thumb for invasive species rapid response based on bioeconomic rates of return. V: 125th IUFRO Anniversary Congress - Book of Abstracts. Freiburg, Forstliche Versuchs- und Forschungsanstalt (FVA) Baden-Württemberg: 724 s.
- Siry J.P., Bettinger P., Merry K., Grebner D.L., Boston K., Cieszewski C. 2015. Forest Plans of North America. Amsterdam, Boston, ..Sydney, Tokyo, Elsevier, Academic Press: 458.
- Stec S., Casey-Lefkowitz S. 2000. The Aarhus Convention: an implementation guide. The Commission.
- Subotsch-Lamande N., Chauvin C. 2002. L'aménagement forestier en Europe et en Amérique du Nord. Nouveaux concepts et techniques, nouvelles réponses. Ingénieries, No. spécial: 21–28.
- Tittler R., Messier C., Burton P.J. 2001. Hierarchical forest management planning and sustainable forest management in the boreal forest. The Forestry Chronicle, 77, 6: 998–1005.
- UHUL CZ, 1995. Act dated 3 November 1995 on forests and amendments to some acts (the forest act).
- UN 1992. Agenda 21.
- UNECE 1998. Convention on access to information, public participation in decision-making and access to justice in environmental matters. UNECE.
- Ur. l. RS, 1993–2016. Zakon o gozdovih (ZOG).
- Ur. l. RS, 2007. Resolucija o nacionalnem gozdnem programu (ReNGP).
- Ur. l. RS, 1998–2014. PNGG - Pravilnik o načrtih za gospodarjenje z gozdovi in upravljanje z divjadjo.
- Von Bertalanffy L. 1973. General System Theory: Foundations, Development, Applications. New York, George Braziller.
- Von Gadow K. 2005. Forsteinrichtung: analyse und entwurf der Waldentwicklung. Göttingen, Universitätsverlag Göttingen: 342 str.
- Von Gadow K., Pukkala T., Tomé M., 2001. Sustainable forest management. Dordrecht, Boston, London, Kluwer Academic Publishers.
- VorKwAG 2012. Vortrag des Regierungsrates an den grossen Rat zum Kantonalen Waldgesetz (KWaG).

- WaG 1991. Bundesgesetz über den Wald vom 4. Oktober 1991 (Stand am 1. Januar 2017). Die Bundesversammlung der Schweizerischen Eidgenossenschaft. (<https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19910255/index.html>)
- Warren W. A. 2005. Hierarchy theory in sociology, ecology, and resource management: a conceptual model for natural resource or environmental sociology and socioecological systems. *Society and Natural Resources*, 18: 447–466.
- Weber M. 1978. *Economy and society: An outline of interpretive sociology*. Berkeley, Los Angeles, London, Univ of California Press: 1469 str.
- Winkler I. 1983. Temeljne značilnosti in dosednji razvoj skupnega gospodarjenja z družbenimi in zasebnimi gozdovi v Sloveniji. *Zbornik gozdarstva in lesarstva*, 23: 200–234.
- Young D.W. 2012. *Management control in nonprofit organizations, Part one*. Ninth edition. Cambridge, Massachusetts, The Crimson Press: 4–56.
- ZGDS 2014. Načrtovanje v gozdarstvu - nujno orodje za usmerjanje razvoja in rabe gozda - povzetki posveta. Dvorana Gozdarskega inštituta Slovenije, 27. november, 2014. Ljubljana, Zveza gozdarskih društev Slovenije. (http://zgds.si/wp-content/uploads/2017/01/ZGDS_povzetki_2014.pdf)